Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 38 (13833) | 1975 оной февралиин 14, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

„Эстонсланец" гэдэг үйлэдбэриин нэгэдэлэй „Эстони" гэжэ уурхайе барилсаһан, тэрэниие ашаглалгада оруулалсаһан барилгашадта, хабсаргагшадта, горнягуудта, шанаржуулагшадта, партийна, профсоюзна ба комсомолой эмхинүүдтэ, бүхы хүнүүдтэ

Хүндэтэ нүхэд!

Жэлдээ 5 миллион тонно товарна продукци үйлэдбэрилхэ «Эстони» гэжэ уурхай ба шанаржуулгын фабрикаһаа бүридэһэн бүлэг ехэ барилга дүүргэжэ, тэрэниие проектнэ хүсэндэнь хүргэн, ашаглалгада амжалтатайгаар оруулhантайтнай дашарамдуулан, таанадые халуунаар амаршалнаб.

КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй үндэhөөр республика дотор сланец малтан абаха үйлэдбэриин хүсые улам түргэнөөр үргэдхэлгэ ороной баруун-хойто хубиие түлишөөр найдамтай hайнаар хангалгада, сланец малтан абадаг промышленностиие саашадань хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай юм.

Хүдэлмэришэдэй, инженернүүдэй, технигүүдэй үүсхэл эдэбхинин, ашагта малтамал гаргажа абаха оньhон техникэ шадамар hайнаар хэрэглэhэнэй ашаар, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй hайнаар эмхидхэhэнэй, партийна, профсоюзна ба комсомолой эмхинүүдэй эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри ябуулhанай ашаар «Эстони» гэжэ уурхайн коллектив сланец малтан абалгаяа улам түргэдхэжэ, хараалагдаһан болзорhоо 1 жэлээр урид тэрэниие проектнэ хүсэндэнь хүргэн ашаглахаар шиидээ гээд КПСС-эй ЦК сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглэнэ. 1974 оной hүүл болотор сүүдхэ соо сланец малтан абалгые проектээр хараалагдаһан хэмжээндэнь хүргөөд жэлэй турша соо 3670 мянган тонно сланец арадай ажахыда үгэхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаряа үлүүлэн дүүргэхэ байна.

Эдэ үндэр уялгануудаа дүүргэхэ байhандатнай КПСС-эй Центральна Комитет этигэн найдана. Хүндэтэ нүхэд, түсэбтэ юhэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ажалай шэнэ амжалтануудые түйлахыетнай хүсэнэбди.

Л. БРЕЖНЕВ,
Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь.

ЗАМБУУЛИНАЙ БААТАРНУУД—СОВЕТ КОСМОНАВТНУУДТА АЛДАР СОЛО!

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ, СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

«Салют-4» гэжэ замбуулинай станци, «Союз-17» гэжэ транспортна онгосо бүтээхэ, замбуулин соогуур ниидэхэ хэрэгтэ хабаадаһан эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, технигүүд, хүдэлмэришэд ба космонавтнууд, бидэнэр коллективүүдэй ба организацинуудай хүдэлмэридэ хододоо анхаралтайгаар хандадаг, дэмжэлгэ гаргадаг байhанайнь түлөө, амаршалгын халуун үгэнүүдэйнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ үнэн зүрхэнhөө баясхалан хүргэнэбди.

Партида, совет арадта хандаһан КПСС-эй Центральна Комитедэй Хандалгаар зоригжоод, совет эрдэм наукын ба бүхы хүн түрэлтэнэй аша туhада замбуулинай дайдые шэнжэлэн ашаглаха түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын тула бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэргэжэлээ, дүй дуршэлөө зорюулхабди гэжэ Коммунис партиин ленинскэ Центральна Комитедые, Советскэ правительствые найдуулнабди.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ, СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

Элидхэнэбди:

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станциие, «Союз-17» гэжэ транспортна онгосые жолоодожо, 30 сүүдхын турша замбуулин дайда соогуур ниидэхэ программаяа дүүргэhэнэй hүүлээр, 1975 оной февралиин 9-дэ манай Советскэ Союзай газар дайда дээрэ хараалагдаhан районгоо буухан байна.

«Салют-4» гэжэ жолоодогдодог научна станци дээрэ удаан саг соо ниидэхэ үедөө научно-техническэ, медико-биологическа шэнжэлгэнүүдэй, туршалгануудай үргэн ехэ программа бэелүүлээбди.

«Союз-17» — «Салют-4» гэжэ замбуулинай бүлэг түхеэрэлгын бүхы научна аппаратура hайнаар хүдэлөө.

Иимэ удаан саг соо замбуулин соогуур ниидэхые бидэнэртэ этигэн даалгаhанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ гүн сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргэнэбди.

Бэенүүднай hайн, Эхэ оронойнгоо шэнэ даабаринуудые дүүргэхээр бэлэнбди.

Экипажай командир подполковник ГУБАРЕВ,
бортинженер ГРЕЧКО.

„Салют-4" гэжэ замбуулинай научна станциие, „Союз-17" гэжэ научна онгосые бэлдэхэ, ниидхүүлхэ ябадалда хабаадаһан эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, технигүүд болон хүдэлмэрилэгшэдтэ, бүхы коллективүүд ба организацинуудта, совет космонавтнар нүхэд Алексей Александрович ГУБАРЕВТА, Георгий Михайлович ГРЕЧКЭДЭ

Хүндэтэ нүхэд!

Түсэбтэ юhэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй — 1975 оной эхин замбуулинай дайдые шэнжэлэн ашаглаха хэрэгтэ манай ороной эрдэм, техникын шэнэ түйлалтануудаар тэмдэглэгдээ.

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станциие, «Союз-17» гэжэ транспортна онгосые жолоодоhон космонавтнар Алексей Александрович Губаревай, Георгий Михайлович Гречкын удаан саг соо ниидэлгэ Советскэ Союзда амжалтатайгаар бэелүүлэгдээ. Тус станци дээрэ шэнжэлгэнүүдые хэхэ 30 сүүдхын программа дүүргэhэнэй hүүлээр космонавтнар Советскэ Союзай хараалагдаhан райондо элүүр мэндэ буугаа.

«Салют-4» станциие жолоодон ниидэлгын үедэ научно-техническэ ба медико-биологическа шэнжэлгэнүүдэй үргэн ехэ программа дүүргэгдээ.

Станциин улам нарижуулагдаhан түхеэрэлгэнүүд, научна шэнэ аппаратура астрофизическэ хэдэ хэдэн шэнжэлгэнүүдые хэхэ, тэрэ тоодо Нара, планетэнүүд ба одо мүшэдые шэнжэлхэ, Газарай атмосферэ шэнжэлхэ, тэрэшэлэн замбуулин соогуур ниидэлгын элдэб ушаралнуудай хүнэй бэе махабадда удаан нүлөөлhые шэнжэлжэ үргэлжэлхэ арга олгоо.

Замбуулинда удаан ниидэхэ станцинуудые бүтээлгэ научна, арадай ажахын зорилгонуудые шиидхэхын тула замбуулиниие саашадаа шэнжэлэн ашаглаха арга боломжонуудые хангана.

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет шэнжэлгын орёо программа дүүргэhэнтэйтнай, туршалгануудые хэhэн замбуулиндахи ниидэлгээ амжалтатайгаар түгэсхэhэнтэйтнай дашарамдуулан, Таанадые, хүндэтэ нүхэд Алексей Александрович Губарев, Георгий Михайлович Гречко, үнэн зүрхэнhөө амаршална.

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станци ба «Союз-17» гэжэ транспортна онгосо бүтээхэ, замбуулинай ниидэлгэдэ бэлдэхэ, ниидхүүлхэ хэрэгтэ хабаадаhан эрдэмтэдые, конструкторнуудые, инженернүүдые, технигүүд ба хүдэлмэришэдые, бүхы коллективүүд болон организацинуудые халуунаар амаршалнабди. КПСС-эй XXIV съездын хараалhан, коммунис байгуулалтын зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ таанар шэн зоригто ажалаараа эрхим хубитаяа оруулнат.

Л. БРЕЖНЕВ Н. ПОДГОРНЫЙ А. КОСЫГИН

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ НҮХЭР Г. М. ГРЕЧКЭДЭ СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станци ба «Союз-17» гэжэ транспортна онгосые жолоодожо, амжалтатайгаар ниидэхэ үедөө эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаhанайнь түлөө лётчик-космонавт нүхэр **Гречко** Георгий Михайловичта **Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо, **Ленинэй** орден, **«Алтан одон»** гэhэн медаль барюулалсаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 оной февралиин 12.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ НҮХЭР А. А. ГУБАРЕВТА СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ГЕРОЙН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станциие, «Союз-17» гэжэ транспортна онгосые жолоодожо, амжалтатайгаар ниидэхэ үедөө эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаhанайнь түлөө лётчик-космонавт нүхэр **Губарев** Алексей Александровичта **Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгохо, **Ленинэй** орден, **«Алтан одон»** гэhэн медаль барюулалсаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 оной февралиин 12.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР А. А. ГУБАРЕВТА «СССР-эй ЛЁТЧИК-КОСМОНАВТ» ГЭҺЭН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станциие, «Союз-17» гэжэ транспортна онгосые жолоодожо, замбуулин соогуур ниидэhэнэй түлөө нүхэр **Губарев** Алексей Александровичта **«СССР-эй лётчик-космонавт»** гэhэн нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 оной февралиин 12.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Г. М. ГРЕЧКЭДЭ «СССР-эй ЛЁТЧИК-КОСМОНАВТ» ГЭҺЭН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

«Салют-4» гэжэ замбуулинай научна станциие, «Союз-17» гэжэ транспортна онгосые жолоодожо, замбуулин соогуур ниидэhэнэй түлөө нүхэр **Гречко** Георгий Михайловичта **«СССР-эй лётчик-космонавт»** гэhэн нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 оной февралиин 12.

БАЙКОНУРАЙ КОСМОДРОМ. (ТАСС-ай тусхай ...р. Н. Железнов). Алексей Губарев, Георгий Гречко замбуулинда hарын туршада ниидэhэнэй hүүлээр Газар дээрээ гурбадахи үдэр амаржа, ажаллажа байна. Бууhан газарhаа эдэнэй «Космонавт» гэжэ гос...ницада медицинскэ шэнжэлгын программа дүүргэгдэжэ үргэлжэлhөөр. Энэнь «Союз-17» гэжэ онгосын ...хын урда тээ эхилhэн.

Эндэ хүдэлмэриин үдэрэй ...ээр, туршалгын хэгдэл медицинскэ штабта, үдэр ...мэргэжэлтэдэй консили... болоно. Гурбан үдэрэй ...ээр тэдэнэй hанамжа ...гэбэл: экипажай бэеын ...үр яhала hайн. Түрүүшын ... ябахадаа, зарим тэды ...эдэг байhан аад, тии... болинхой. Хоёр космо...тын агаарта ябахаяа гадань, тэдэнэй үдэшэгшэ болохоёо хэншье дурадханагүй.

Эдэнэр хэнэйшье «харгалзалгагүйгөөр» февралиин 12-то садатараа саhаар шэдэлдэжэ наадаа. Гэхэ зуура, түсэблэгдөөгүй нимэ хүсэлэлгэ гаргахыень медигүүд хориногүй. Юундэб гэхэдэ, космонавтнууд ехэ согтой хүхюутэй байна бшуу.

Космонавтнуудай элүүр hайн байhые элирхэйлэн гэршэлhэн зүйлнүүд: бэеын шэгнүүр, hудалай сохисо ба бусад шэнжэ тэмдэгүүд урдынгаа хэмдэ орожо байна. Гурбан үдэрэй үшөө нэгэ шухала дүн юуб гэхэдэ, эдэнэй зүрхэ-hудалай байдал, хүлэй шүрбэhэ шандааhан хуушан хэмдээ оронтоо. Хии орохогүй «чибис» гэжэ костюмай туhаламжаар, станци дээрэшье космонавтнуудай хэhэн физиологическа туршалгын үрэ дүнгүүдэй зүбые гэршэлнэ. Ниидэлгын талаар Алексей Губаревта,

ГУРБАДАХИ ҮДЭРӨӨ ГАЗАР ДЭЭРЭЭ

Георгий Гречкэдэ hайн танил үшөө нэгэ аппарат мүнөө тус экипажай хүдэлмэрилжэ байhан, Газар дээрэхи медицинскэ лабораторидо бии. Энэнь — Московско ЗИЛ заводто бүтээгдэhэн, шэгнүүрээ гэжэ хөөрэлгын оршон байдалда байhандал адляар, эндэ хэрэглэгдэдэг велоэргометр болоно. Хүнэй бэе, зүрхэ-hудалай аймагые туршан дабтаахаhаа гадна, мүн физическэ даабари дүүргэхэ үедэнь шэнжэлхын тула тэрэниие хэрэглэнэ.

Космонавтнууд hүүлэй хэдэн сүүдхын туршада илангаяа ехэ хүдэлмэри бүтээhэн — оройдоо гурба дүрбэн час соо унтадаг байhан. Замбуулинда «дутуу унтаhанаа» удаа тээнь Газартахи оршон байдалда дадаха түрүүшын хоёр үдэрэй турша соо хүсэлдүүлээ. Энэ графигынь мүнөөдэр, гурбадахи үдэртөө, нормодоо оробо. Космонавтнар үглөөнэй 8 сагта hэреэд, газаагуур ябалгын орондо бэеын элүүр бэхижүүлхэ физкультура хэхые хүсөө. Медицинскэ шэнжэлгын hүүлээр обедлээд, хоёр часай турша соо амарна. Үдэшын сайлалгын урда тээ — шалгалтын үшөө нэгэ сеанс болоно.

Космонавтнар ниидэхынгээ урда тээ хэдэн hүнине үнгэрөөhэн, Шэнэ жэлые угтаhан газартаа мүнөө шалгалта гаража, амаржа байна. Газаа танил оршон байдал, имагтал үнгынгөө талаар хубилhан (үсэгэлдэр эндэ дахинаа саhан ороо), танил пейзаж. Замбуулин худар ниидэхынгээ урда тээ эдэнэй хэhэн тэмдэглэлнүүд календарь дээрэ үлэнхэй харагдана.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РЕСПУБЛИКЫН ХЭЛХЕЭ ХОЛБООНОЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ БУРЯАДАЙ АССР-эй ХЭЛХЕЭ ХОЛБООНОЙ ГАБЬЯАТА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Хэлхеэ холбоое хүгжөөхэ хэрэгтэ габьяатай байhанайнь түлөө **Буряадай АССР-эй хэлхеэ холбооной габьяата хүдэлмэрилэгшэ** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

Банзаракцаева Долгор Юможаповнада — хэлхеэ холбооной Зэдын районно узелай ахалагша оператор.

Белых Андрей Калистратовичта — хэлхеэ холбооной Бэшүүрэй районно узелай начальник.

Ларкин Владимир Дармаевичта — Буряадай АССР-эй хэлхеэ холбооной техническэ үйлэдбэриин албанай таhагай начальник.

Сутурин Михаил Семёновичто — хэлхеэ холбооной Хориин техническэ ашаглалгын узелай монтер.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1975 оной февралиин 12.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РЕСПУБЛИКЫН ХЭЛХЕЭ ХОЛБООНОЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хэлхеэ холбооной органуудта олон жэлэй туршада hайнаар ажаллаhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха:

Бобков Ефим Григорьевичые — Түнхэнэй аймагай хэлхеэ холбооной Хэрэнэй техническэ ашаглалгын узелай электромонтер.

Будаева Дулмажап Доржиевнае — Сэлэнгын аймагай хэлхеэ холбооной Залаагай отделениин начальник.

Залуцкая Екатерина Васильевнае — Яруунын аймагай хэлхеэ холбооной Романовкын отделениин телеграфистка.

Зеленовский Степан Ивановичые — хэлхеэ холбооной Прибайкальска районно узелай начальник.

Шадрина Аграфена Лукиничнае — Түнхэнэй аймагай хэлхеэ холбооной Хэрэнэй узелай телеграфистка.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1975 оной февралиин 12.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Д. Б. УЛЫМЖИЕВТЭ БУРЯАДАЙ АССР-эй ЭРДЭМ НАУКЫН ГАБЬЯАТА АЖАЛ ЯБУУЛАГША ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Эрдэм наукын хүгжэлтэдэ, багшанарые бэлдэхэ хэрэгтэ габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшын институдай юрэнхы түүхын кафедрые даагша, түүхын эрдэмэй доктор, профессор Даши Батуевич Улымжиевтэ **Буряадай АССР-эй эрдэм наукын габьяата ажал ябуулагша** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1975 оной февралиин 12.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

...союзна социалис мүрысөөндэ ехэ амжалтануудые ...hанай, мүн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, ороохо ...ай ургаса ехэ болгохо, ...мал ажалай ашаг дээшэлүүлхэ, 1974 ондо ...тариалангай ба мал ...продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ба худалдалга нэ...арадай ажахын түсэ... болон абаhан уялгануудые дүүргэхэ хэрэгтэ ажалай габьяа гаргаhанай түлөө ...колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, механизаторнууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, бэлэдхэлэй, транспортна, уhанай ажахын эмхинүүдэй, «Сельхозтехникын», ажахынууд хоорондын предприятинуудай хүдэлмэришэд, тэрэшэлэн партийна, Соведүүдэй, профсоюзна ба комсомолой органуудай хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр СССР-эй орденууд болон медальнуудаар шагнагдаба.

МАРШАЛАЙ ОЙ

...дохи, хожомынь 8-дахи гвардейскэ болгогдоhон ...ветеранууд февралиин 12-то Журналистнуудай түбэй байшан соо уулзаба. Тус армиин командагша байhан, Советскэ Союзай Маршал В. И. Чуйковой ...өөр 75 наhанай ойн дашарамдуулан, эдэ... угтаба.

...дайлалгада хабаадагшад ...алхы нүхэр, сэрэгэй хүтэлбэрилэгшэ, гражданай дайнда, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшые халуунаар амаршалаад, тэрээнтэй хамта гаталhан дайшалхы зам тухайдаа hанан дурдан хөөрэлдэбэ. Маршал В. И. Чуйков СССР-эй, аха дүү социалис оронуудай олон орденууд, медальнуудаар шагнагданхай, Советскэ Союзай хоёр дахин Герой болонхой юм.

(ТАСС).

Түгэсхэхы жэлэй габшагай алхам

Электровозуудые электрын элшэ хүсөөр хангадаг подстанцида 5-дахи разрядай электромеханик, коммунис ажалай ударник Нина Даниловна Веселова социалис мүрысөөндэ шалгаржа, хододоо түрүү hуури эзэлдэг. Нина Даниловна 12-дохи жэлээ эндэ хүдэлжэ ябана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник Н. Д. Веселова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮДЭР БҮРИ ЭРШЭТЭЙГЭЭР

— Мүнөөдэр үсэгэлдэрэйхиhөө, үглөөдэр мүнөөдэрэйхиhөө hайнаар хүдэлхэ гэжэ манай цехэй хүдэлмэришэд оролдоно. Цехэймнай хүдэлмэришэн бүхэн даабаряа үлүүлэн дүүргэдэг болоо. Тиимэhээл ойдо отолоогдоhон модо шэрэдэг МАЗ, КРАЗ машинануудые hайн шанартайгаар, түргэнөөр заhабарилнабди, — гэжэ манай Элхиин заводой заhабарилгын цехэй начальник Юрий Нимаевич Цыбиков hаяхан хэлэжэ байгаа hэн.

Нээрээшье, энэ цехэй хүдэлмэришэд hүүлэй сагта яhала hайнаар ажалладаг болоо. Булта хүдэлмэришэдынь социалис уялга абанхай. hара бүри дүн гаргагдажа, эрхимлэгшэд мүнгэн шангаар урмашуулагдадаг болонхой. Энэ цехэй коллектив январь hарада МАЗ-509 түхэлэй 40 автомашина заhабарилха даабаряа 43-да хүргэбэ. Тиихэдэ КрАЗ-255 түхэлэй 7 автомашина заhабарилhан байха юм. Эдэнэр февраль hарада КрАЗ-255 түхэлэй 13 автомашина заhабарилхаар шиидэнхэй.

Александр Петрович Зубакинай хүтэлбэрилдэг хабсаралгын цехэй коллектив hайн шанартай продукци гаргаха гэhэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр хүдэлнэ. Эдэнэр үнгэрhэн жэлдэ ехэ hайнаар хүдэлжэ гараа бэлэй. Түгэсхэхы жэлэй даабари болзорhоонь урид дүүргэхээр уялга абаа hэн. Январь hарынгаа даабари холо үлүүлэн дүүргээ. Эдэнэр hайн шанартай продукци ехээр гаргана.

Автомашинануудые заhабарилдаг манай Элхиин заводой хүдэлмэришэд эршэтэй шангаар хүдэлжэ байна. Коллективнай түгэсхэхы жэлэй даабариhаа гадуур 13 автомашина заhабарилха, модо шэрэхэ ЛВ-57 түхэлэй 10 тэргэ бүтээхэ, продукци худалдаха даабаряа 70 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэхэ гэhэн уялгатай байгаа hэн. Заводоймнай коллектив үнгэрhэн январь hарынгаа даабари болзорhоонь урид дүүргэжэ, продукци худалдаха даабаряа 42 мянган түхэригөөр үлүүлээ.

М. СИЗЫХ,
автомашинануудые заhабарилдаг Элхиин заводой түсэблэлгын таhагай начальник

ГУНЖАН БҮРИҺӨӨ ТУГАЛ АБАХААР

Түнхэнэй баруун бэе гарабалтнай үнинэй малшан Петр Никитович Сороковиковой даадаг гүүртын хуушаранги байра холоhоо харлан харагдаха. Эндэ бүхыдөө 210 гунжан харууhалагдадаг юм.

Үнеэн болгогдохо энэ малаа тобир тарганаар ондо оруулхын түлөө халуун намарhаа хойшо шэмэтэ тэжээлээр хооллуулна. Мүнөө гунжануудай тус бүридэ сүүдхэдэ 7 килограмм сенаж, 0,5 килограмм үбhэ, 5 килограмм hолоомо, 2,5 килограмм талха тарянай зүйл эдюулдэг байна. Тиимэhээ малайнь хүшэ тамир hайн.

— Бидэ эдэ гунжалтаа бухануудые габинабди. Мүнөө хахадынь шахуу ороондо оруулагдаа. Март hара болотор бултадаа хээли абаха ёhотой. Тингэжэ ерэхэ намартаа харууhалжа байhан 210 гунжадhаамнай эды тооной тугал абтахал аабза гэжэ найданабди, — гээд нүхэршэн хөөрэнэ.

И. ФЕДОРОВ.
«Сибиряк» колхоз.

СОВХОЗОЙ ДИРЕКТОР

Үнгэрөөшэ зунай нэгэ үдэр һэн. Зэдын аймагай түб Петропавловка тосхондо хүрэжэ ерээд, аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Дондок Юможапович Цыбикжаповай кабинедтэ ороходом, тэрэмни баруун гартаа томохон папка һугабшалаад, урдаһаам гаража ябаба. Минии гарые барижа мэндэшэлһэнэйнгээ һүүлээр:

— Мэнэ гэһээр Торийн совхоз гарахамни. Ябаад ерэхэмнай гү? — гэбэ.

Энэ совхоз ошохо бишье дуратай байшабаб. Юуб гэхэдэ, тус совхозой директор Альберт Станиславович Аржанович манай үнинэй танил юм. Дондок Юможапович бидэ хоёрой «Мир» колхоздо хүдэлжэ байхада, тэрэ Оёор тосхондо СПТУ-гай директор байгаа.

Байд гээд лэ бидэ тэрэ училищида ошодог һэмди. Илангаа хабарай тарилгын, таря хуряалгын урда тээ тэндэ ошожо, директорһоонь хүнүүдые эридэг байгаабди. Илдам һайн зантай, хурса хурдан ухаатай, шог хошоо үгэтэй Альберт Станиславович манийе хараһаар лэ:

— Аа, таанадни ерэбэ гүт? Тиихэл бэзэ гэжэ мэдээд, хүлеэжэ байгаа һэм. Хүнүүд хэрэгтэй болоо юм ааб даа? — гэжэ тон хүхюутэй, баяртайгаар угтаха.

Тиигэжэ А. С. Аржанович манда ходо туһалдаг байгаа. Заримдаа бүхэли бүлэг һурагшадые хори-гушан хоногоор үгэжэ орхидог бэлэй. Хүдөө ажахын харюусалгатай, халуун хаһада, тэрэнь аргагүй ехэ туһа болоошо һэн.

Училищиин директор байхадань, нютагайнь партийна организаци тэрэниие пропагандистаар табяа юм. Даалгагдаһан хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандадаг болохолоороо, уданшьегүй тэрэ аймагай түрүү пропагандист болоо һэн. Партийна һуралсалай жэлэй дүүрэхэдэ, тэрээндэ үнэтэ бэлэгүүд үгтэдэг, дүрэнь партиин райкомой парткабинет соо үлгэгдэдэг бэлэй.

Эрдэм бэлиг ехэтэй, ажал хүдэлмэридэ дүйтэй, ажалшадай дунда суртал бодолой, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха дүй дүршэлтэй болоһон А. С. Аржанович училищиин директорээр үнишье байгаатүй. Оёорой совхозой коммунистнар тэрэниие парткомойнгоо секретаряар һунгаа һэн.

Тэрэ гэһээр бидэ хоёр бүришье ойро болоо һэмди: адли ажалтай болошоо ха юмбибди. Хоюулан ходо бэе бэедээ ябалсажа, болохо зэргээрээ туһалалсажа байгша бэлэйбди. Тиин жэл тухай хүдэлөөд байтарнай, намайень Улаан-Үдэ хото ябуулаа юм.

Улаан-Үдэ хотодо байхадаа Альберт Станиславовичайнгаа ажал хүдэлмэреэр ходо һонирхожо, амжалта түйлалтаарнь омогорхон баярлажа байгша һэм. Нютагайнь хүнүүдээр уулзаад, тэрээн тухайгаа асуухадам:

— Ёһотойн партийна хүтэлбэрилэгшэ даа. Теэд хэр үни манда байлгаха юм, бү мэдэе. Манһаа абажархихал хаш гэжэ һанагшабди, — гэлсэдэг байгаа.

Үнэхөөрөөшье, тиимэ болошоо һэн. Нэгэтэ дуулахадам Альберт Станиславовичшни совхозой директор болошоһон байба. Тиигэншьегүй яахаб даа. Хүн зондо хүндэтэй болоһон, шуран бэрхэ, урагшаа һанаатай, арадай хэрэгэй түлөө бүхы хүсэ, шадалаа зорюулжа ябадаг хүнүүдые партийна органууд ходо хаража, һургажа, сагсоонь дэбжүүлжэ байдаг гэзэшэ. Тиимэһээ тэрэнэй директор болоһон ушар хүнүүдтэ ойлгосотой байгаа һэн.

Үнинэй таниха, хамга хүдэлжэ байһан нүхэрэйнгөө урагшатай һайн, дэбжэн ургажа ябаһаар омогорхон, баярлан ябагдаа.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ Торийнмнай совхоз гээгдэлдэ орожо эхилээ юм. Тиимэһээ Альберт Станиславович тааража, һайн хүдэлжэ байһан газарһаань абтажа, тэндэ эльгээгдээ юм даа, — гэжэ Дондок Юможапович намда хэлэнэ.

— Хэр директор болооб теэд?

— Яһала һайн даа. Томохон лэ хүтэлбэрилэгшэ болошо байна. Оролдосотой һайнаар, холын хараатайгаар хүдэлнэ.

Манай ябахада тэжээл бэлэдхэлгэ түлэг дундаа, зарим тээ таряа хуряалгын хүдэлмэри эхилжэ байгаа һэн. Совхозой отделени бүхэндэ ошоходомнай таряа, ногооной гараса аргагүй һайн байгаа бэлэй. Хорёод жэлэй туршада энэ ажахы дээгүүр ябахадаа нимэ баян ургаса хараагүй һэм.

— Таряа, ногоонтнай гарахал гэжэ гараа байна даа. Харахада гоё һайхан лэ байна, — гэжэ совхозойнгоо түб тосхонһоо мантай хамтаржа, машинадамнай һуулан Альберт Станиславовичта хэлэхэдэм:

— Таатай зохид жэл болоо ха юм, — гэжэ мэхэтэйнхэнээр энеэбхилэн харуусаба.

— Зай, зай, Альберт Станиславович, дан даруу зан бү гарга, — гэжэ Дондок Юможапович хэлэһэнэйнгээ һүүлээр, нам тээшэ хараад:

— Сэхыень хэлэхэдэ, энэшни Альберт Станиславовичай эсэшэ сусашагүйгөөр оролдоһоной үрэ дүн гээшэ, — гэбэ.

Үнэхөөрөөшье А. С. Аржанович директорэй тушаалда табигдахатаяа сасуу ажахыгаа гээгдэлһээ гаргажа, түрүү зэргэдэ оруулхын түлөө хамсыгаа шамаан оролдобо. Тэрэнэй үүсхэл оролдолгоор богонихон болзорто таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлээ, адууһа малай тоо толгой олошороо, ашаг шэмэньшье дээшэлээ. Тэдэнэй зарим нэгые дурдабал:

Үнгэрөөшэ 1974 оной үбэл, хабарай һарануудта совхоздо томодхогдоһон хоёр лугомелиоративна отряд хүдэлжэ гараа. Тэдэнэй хүсөөр хэдэн зуугаад гектар шэнэ газар эдлэгдэһэн, уһалагдаһан, хатаагдаһан юм. Сабшалан, таряалангай газар дээрэ хэдэн арбаад мянган тонно наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа.

Армаг гэжэ газарһаа совхоз урдань мүртэй ургаса абадаггүй байгаа. Үнгэрөөшэ жэл тэндэ һубаг, ханааб татагдажа, 400 гектар газар уһалагдаа. Тэндэнь эрхим һайн таряан ургаа.

Урдань ажахыда яаса таригдадаггүй байгаа. Эндэхи эрхэ oйдалда энэ ургамал үндэр ургаса үгэхэ ёһотой гэжэ совхозой директор шиидээд, түрүүшын жэл 60 гектарта тэрэниие тариба. Тэрэнь гектар бүриһөөнь 27 центнер үгөө. 1974 ондо яарса 320 гектарта таригдаа һэн.

Шэнээр элдүүрилэгдэһэн, шанар муутай ба бага ургаса үгэдэг сабшалан дээрэ ногоон таригдаа. Тиихэдэ таряанай хэдэн сорт, тэрэ тоодо «Восток» гэжэ үрэлэн асарагдажа таригдаһан байха.

Совхозой хэдэн мянган гектар таряа, ногооной талмайн мүндэртэ орожо хосороошье һаань, урда жэлнүүдһээ ехэ ороохо таряан, малай тэжээл бэлдэгдээ.

Витамин ехэтэй ногооной гурил бэлдэлгэ эрид дээшэлээ. Нёдондо жэл совхоздо АВМ-0,65 гэдэг түхэлэй томо агрегат асарагдажа, энээнһээ урда ажахыда байгаа АВМ-0,4-тэй тэжээл бэлдэлгын үедэ 3535 центнер һайн шанартай ногооной гурил бэлдээ.

Үнгэрөөшэ үбэлжэлгэдэ ажахын бүхы бүдүүн тэжээлэй 80 процентнь хэршэгдэжэ, адууһа малда үгтэһэн юм. Энэ жэлэй үбэлжэлгын үедэ совхоздо бүдүүн тэжээл жэжэдхэхэ нүүдэл ба стационарна 12 агрегат хүдэлнэ, үдэр бүри 15 тонно хэмэл һүн бэлдэгдэнэ.

Энэ үбэлжэлгэдэ гүйсэд хүрэхэ тэжээл өөһэдыннгөө газар дээрэ бэлдээ. Энээнһээ урда жэлнүүдтэ совхоз хаанагүй ябажа, үбһэ, һолоомо худалдажа абадаг байгаа.

Газар таряалан дээрэ урдань тракторно-таряан ажалай бригаданууд хүдэлдэг байгаа. Механизаторнууд ургуулһан ургасаараа бэшэ, харин хэһэн ажалаараа түлөөһэ абадаг һэн. Мүнөө тэндэ звенонууд байгуулагдаад, механизаторнууд ажахыдаа гушааһан продукциингаа хэмээр түлөөһэ абадаг болоо.

Хүн зоной һууха гэр, адуу, малай байха байра бариха, заһаха талаар совхоздо ехэ юумэн хэгдэнэ. Ганса үнгэрөөшэ жэлдэ залуу малай 17 зуһалангай байра баригдаа.

Һүүлэй үедэ совхоздо хэгдэһэн, бүтээгдэһэн юумэн нилээд ехэ, бараниинь тооложо барахаар бэшэ. Эндэ бэелүүлэгдэжэ байгаа хэмжээ ябуулгануудай гол дүн юуб гэхэдэ — ажахы бүхы түсэб уялгануудаа дүүргэдэг болоо. Түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ совхоз гүрэндөө 7038 центнер мяха, 10734 центнер һү, 825 центнер нооһо худалдаа. Тиин мяха худалдаха жэлэй түсэб 103 процент, һү—134 процент, нооһо—114 процент дүүргэһэн байха юм.

Энэ ехэ ажал хүдэлмэри ганса директорэй хүсэ шадалаар хэгдэшоо гэжэ хэлэжэ болохогүй. Залуу директорэй габьяа юуб гэхэдэ, тэрэ бүхы һанал бодолоо, түсэб зорилгонуудаа партийна, профсоюзна, комсомолой болон бусад ниитын организацинуудта, совхозойнгоо ажалшадта зүбөөр ойлгуулан, тэдэнһээнь зүбшөөл, туһа абан ажаллана.

А. С. Аржанович ажал хүдэлмэреэ партийна организацитай, мэргэжэлтэдтэйгээ хэлсэн, тэдэнһээнь зүбшөөл абан ябуулдаг. Нэгэл юумэнэй буруу болоо һаа, заабол парткомдоо хандадаг заншалтай. Нэгэ жэшээ дурдая. Тосхоной харюусалгатай тушаалтадай нэгэн тэжээл бэлдэлгын дүүрээгүй байхада, өөрынгөө дураар үмсынгөө малда үбһэ сабшаба. Тэрэниинь мэдэһэн директор хомхой ябадалтаниие парткомой заседани дээрэ харуулжа, сабшаһан үбһыень совхоздо тушаалгаа юм.

Түрүүшын үдэрһөө залуу директор коллективтээ ажалай журам бэхижүүлхын, даалгагдаһан ажалдаа хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлхын түлөө ехэ оролдолго гаргаа һэн. Директорэй эрмэлзэлгэ, оролдолгоор сельскэ Совет, ниитын организацинууд, арадай дружина, нүхэдэй сүүд, эхэнэрнүүдэй совет архи ууха, аяша гаргаха, ажалдаа гарахагүй ушарнуудтай шанга тэмсэл хэдэг болонхой.

Тиихэдэ хүндэ хашхарха, бүдүүлигээр, албан хойроор хандаха, хүниие хараха ябадалда эсэс табигдаһан байха. Хүндэ шанга эрилтэ табихынгаа хажуугаар, тэрэнтэй хөөрэлдэхэ, зорилгынь ойлгуулжа үгэхэ, ажал хүдэлмэридэнь, байра байдалдань туһалха гэһэн зорилго бүхы коммунистнуудай, хүтэлбэрилэгшэдэй урда табигдаһан.

Энэ талаар Альберт Станиславович бүгэдэндэ жэшээ харуулдаг. Мүнөөшье болотор тэрэ пропагандистын хүндэтэ тушаалаа орхёогүй, совхозойнгоо коммунистнарай, эдэбхитэдэй марксистско-ленинскэ үзэл суртал шудалхада туһална. Совхозойнгоо фермэ, отара, гүүртэ, звено, агрегат дээгүүр ябахадаа хүн бүхэнтэй хөөрэлдэжэ, зугаалжа, ажалшадай дунда элидхэл, лекци уншажа байдаг.

Үнгэрөөшэ зун үбһэшэдэй звено дээгүүр Альберт Станиславовичтай хамта ябахадаа энээниие хоёр нюдөөрөө хараа бэлэйб. Нэгэшье звено, агрегат дээрэ тэрэ хөөрэлдөө үнгэргэнгүй, элидхэл хэнгүй гараагүй һэн. Хүнэй һонирхоһон асуудалда харюу үгэжэ, мэдээгүй юумыень ойлгуулаа. Жэшээлхэдэ, холын нэгэ звенодо ерэхэдэмнай үбһэшэд директортээ асуудалнуудые хаяжа ороо:

— Энэ жэл ямар ехэ түсэб үгтөөб?

— Хаанаһаа иимэ ехэ үбһэн олдохо юм?

— Үбһэшэдтэ юундэ бага түлөөһэн хараалагдааб?

Совхозой директор түбшэн даруугаар хүн бүхэнэй асуудал, эрилтэ дуулажа ерээд, харюугынь үгэжэ эхилээ.

— Энэ жэлһээ эхилээд, үбһэ ногоо ондоо тээшэ гаража бэлдэхэеэ болихомнай. Энэмнай алтанай сэнтэй болоно. Ниитынгээ малда гүйсэд хүрэхэ тэжээл бэлдэхэ арга манда бүрин бии. Хараад үзыт, таниие тойроод байһан бута, бургааһан, яама хонхорнууд соогуур хэды шэнээн ногоон хэбтэнэб? Совхозоймнай олонхи звенонууд косилка, тракторнуудһаа арсаад, гараараа сабшажа байна.

Түлөөһэн тухай хэлэхэ болоо һаа, танай звенодо иимээр хараалагданхай. Түсэбэй ёһоор таанад 2100 центнер үбһэ бэлдэхэ ёһотойт. Хэрбээ түсэбөө 70 процент дүүргээ болбол, центнер бүриһөөнь 105 мүнгэ абахат. Түсэбөө 100 процент дүүргээ болбол, центнер бүриһөөнь 152 мүнгэ абахат. Түсэбһөө гадуур бэлдэгдэһэн центнер үбһэнэй түлбэри 2 түхэриг 10 мүнгэн юм. Тэрэнһээ гадна, нэгэдэхи классай шанартай үбһэнэй түлбэри 30 процентээр, хоёрдохи классай — 15 процентээр нэмэгдэхэ. Бодоод үзыт даа, һайнаар хүдэлжэ, үбһэ ехээр абаа болбол, түлбэритнай бага байхагүй.

Совхозойнгоо директорһээ асуудалнуудтаа тон ойлгосотой тайлбари абаһан үбһэшэд:

— Ехэл зүб хэлэнэт.

— Үбһэн абтангүй яахаб.

— Хүдэлжэл үзэхэбди.

— Бэшэ ноёднай юундэ иигэжэ ойлгуулжа үгэдэггүй юм, — гэжэ байгаад бэлэй.

Энэ үбэл би баһа дахин Зэдын аймагай ажахынуудаар ябаад ерээ һэм. Альберт Станиславовичтай уулзааб. Тэрэ нүхэрнай совхозойнгоо хүдэлмэрилэгшэдтэ КПСС-эй ЦК-гай 1974 оной декабриин Пленумэй материалнуудай, партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгын удха шанарые ойлгуулан, тэдэнэйнгээ хүсэ шадалые түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ажахынгаа урда байһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ элсүүлнэ.

Юһэдэхи табан жэлэй һүүлшын жэлдэ совхозой хүдэлмэрилэгшэд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаа. Энэ жэл гүрэндөө 8263 центнер мяха, 11100 центнер һү, 840 центнер нооһо худалдаха гэжэ тэдэнэй уялга соо бэшэгдэнхэй. Тиихэдэ эндэ 67360 центнер эрооһо таряан, 34920 центнер үбһэ ногоон, 18000 центнер зеленко, 13350 тонно силос, 4500 центнер ногооной гурил бэлдэгдэхэ юм.

Хүтэлбэрилхы кадрнуудай урда партиингаа табиһан эрилтэдэ харюусахаар оролдожо байгаа совхозой залуу директорэй ажал хүдэлмэридэ, хэрэг зоригто бүри ехэ амжалта юрөөе.

Ц. СУБАНОВ.

ПРОПАГАНДИСТНАР БОЛОН ЛЕКТОРНУУДЭЙ СЕМИНАР

КПСС-эй Хэжэнгын райком уласхоорондын ба атеизмын асуудалаар ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг лекторнүүдэй, пропагандистнарай семинар үнгэргэбэ.

Мүнөө үе сагай литературын асуудалаар болодог үзэл сурталай тэмсэл тухай лекци Буряадай багшанарай институдай кафедрые даагша, эрдэмэй доктор А. А. Белоусов уншаһан байна. Мүн энэ институдай кафедрые даагша, экономическа эрдэмэй кандидат Ф. И. Шулуновой хэһэн «Зэргэ оршодог хоёр системын экономическа мүрысөөн тухай» лекциине суглаагшад һонирхон шагнаа.

Шажан мүргэлдэ эсэргүү пропагандын байдал ба тэрэниие саашадань һайжаруулха талаар аймагай партийна организациин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай асуудалаар КПСС-эй райкомой секретарь А. Б. Раднаев элидхэл хэһэн байна.

Удаань лекторнууд хоёр ондоо секци болон хубааржа, хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Пропагандистнарай мэргэжэл шадабари һайжаруулха, тэдэнэй хүмүүжүүлхы үүргые дээшэлүүлхэ асуудалнуудаар ехэ хөөрэлдөөн болоо. «50 лет Октября» совхозой пропагандист Ц-Д. Б. Балданов хүдэлмэриингөө дүй дүршэл тухай нүхэдтөө хөөрэжэ үгөө.

КОНФЕРЕНЦИ БОЛОБО

«Знание» бүлгэмэй Хэжэнгын отделениин лекторнүүдэй аймагай конференци болоожо, тэндэ энэ отделениие хүтэлбэрилэгшэ Ц. Г. Цыренжапов тоосоото элидхэл хэһэн байна.

Конференциин хүдэлмэридэ «Знание» бүлгэмэй республиканска организациин президиумэй түрүүлэгшын орлогшо А. А. Белоусов хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байха юм.

Б. ЖАМБАЛОВ,
КПСС-эй райкомой таһагые даагша.

ТУҺА ЕХЭТЭЙ СЕМИНАР

КПСС-эй Зэдын райком колхоз, совхозуудай парткомуудай, отделенинүүдэй партийна эхин организацинуудай секретарьнарай семинар Оёорой совхоздо үнгэргэбэ.

Семинарта хабаадагшад Оёорой совхозой партийна комитедэй секретарь С. Г. Байновай коммунистнуудта партийна даабари үгэжэ, тэдэнэй эдэбхиие дээшэлүүлдэг дүршэл тухай мэдээсэл дуулаһан байна.

Энээнэй удаа совхозой түб һууринда дүтэшэг байрладаг хонишон В-М. Ц. Галсановай бригадын, һү һаалиин фермын болон түлжүүлэгдэхэ жэжэ малай гүүртын хүдэлмэришэдэй ажабайдалтай танилсаһан, тэндэхи партийна бүлэгэй хүдэлмэреэр һонирхоһон байна. Малшадай культбазада орожо, тэндэ хэгдэдэг ойлгууламжын болон уран һайханай, соёл гэгээрэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэлмэритэй, культбаза соо хэгдэһэн харуулан ойлгуулха зүйлнүүдтэй мүн лэ танилсаа.

Тиигээд Дээдэ-Торийн отделениин Соростын һү һаалиин фермэдэ хүрэжэ, тэндэхи малшадай хүдэлмэритэй танилсаа. Тэндэхи культбаза ехэ анхарал татамаар түхеэрэгдэһэн байба. Энэ шатар Соростын, Зүүн-Торийн һү һаалиин хоёр фермэнүүдэй һаалишад, мал адуулагшад, тугалшад, тэжээл бүйлүүлагшад, тэжээл шэрэдэг механизаторнууд гэр бүлөөрөө хамта 150 шахуу хүн ажаһуудаг юм. Тиимэһээ эндэхи культбаза ходол хүлгөөтэй байдаг, кинофильм хараха, радиоло шагнаха, хатар наада хэхэ, лекци, хөөрэлдөө шагнаха, газетэ, журнал уншаха дуратайшуул ходо олон байха юм.

Эндэһээ айлшад Дээдэ-Торидо үнгэрһэн зун ашаглалгада үгтэһэн 240 хүнэй һууритай соёлой байшан соо сугларжа, хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой парткомой...

ҺУРАЛСАЛ ДҮҮРЭБЭ

КПСС-эй обкомой дэргэдэхи һарын курсые колхоз, совхозуудай парткомой секретарьнар һая дүүргэбэ. Хүдөө нютагуудай партийна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд һарын туршада марксистско - ленинскэ теориин, КПСС-эй политикын, социалис экономико хүтэлбэрилхэ научна үндэһэ һууриин, партийна, совет байгууламжын, арадай ажахы, эрдэм ба соёл культура эрхилхэ асуудалнуудаар лекцинүүдые шагнаһан байха юм.

«КПСС-эй үүргые улам хүгжөөхэ, мүнөө үе сагтахи партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэри нарижуулан һайжаруулха тухай, социалис хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ онол аргануудые улам нарижуулха тухай, ажахын байгууламжые партийна талаар хүтэлбэрилхэ ленинскэ ёһо гүримүүд ба арга дүршэл тухай асуудалнуудаар семинарнууд болоо.

Республикын партийна организацинуудта нэбтэрэн тогтонижоһон партийна хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй танилсуулха асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаһан байна. Энэ асуудалаар тусхай семинарнууд үнгэрэгдөө. Иимэ семинарнууд Загарайн, Зэдын аймагуудай партийна организацинуудай дэргэдэ эмхидхэгдээ һэн. Курсада һурагшад Зэдын аймагай «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай, Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организацинуудай хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй танилсаа.

СССР-эй Науканyудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэд, Улаан-Үдэ хотын дээдэ һургуулинуудай багшанар, партийна ба советскэ хүтэлбэрилхы тушаалтад секретарьнарай үмэнэ лекцинүүдые уншаһан, теоретическэ семинар болон практическа хэшээлнүүдые ударидаһан байха юм. Курсада һурагшадай үмэнэ КПСС-эй обкомой секретарьнар, таһагые даагшад үгэ хэлээ.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР А. С. ИВАНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, партийна, хүдөө ажахын, мүн арадай хиналтын органуудта олон жэлэй туршада һайнаар ажаллаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ Александр Сергеевич Ивановые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ Соведүүдэй байшан.
1975 оной февралиин 12.

ҮШӨӨ ШЭГЭ АЛХАШ

Бальжан Соктоевич республикын бэрхэ хонишодой нэгэн юм. Мүнөө 7-дохи жэлээ «Байкал» учхоздо хонишоноор хүдэлнэ. Дүршэл ехэтэй хонишон жэлһээ жэлдэ үндэр амжалтануудые түйладаг байна. Жэшээнь, 1970 ондо хонин бүриһөө хурьга абаһан, 4,2 килограмм нооһо хайшалһан һаа, хойто жэлынь зуун эхэ хонин бүриһөө 115 хурьга түлжүүлһэн, 4,4 килограмм нооһо хайшалһан байна. Удаадахи жэлнүүдтэнь зуун эхэ хонин бүриһөө 123—124 хурьга абадаг, 5,1 килограмм нооһо хайшалдаг болоо.

— Энэ амжалта гансашье минии түйлаһан бэшэ юм даа, манай Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмтэдэй хубита тон ехэ байха,— гээд ахалагша хонишон хэлэбэ. Энэншье арсалтагүй, зүгөөр Бальжан Соктоевич Цыренов Долгор Будаевна нүхэртэйгөө хонидоо тобир тарганаар байлгахын, олон түл абахын тула ехээр оролдодог юм.

Түрүү хонишоной хүдэлмэри, түйлаһан амжалтанууд гүрэн түрын үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг. 1974 оной бүхэсоюзна мүрысөөндэ илажа гараһандаа хоёрдохи мүнгэн шанда хүртэжэ, 500 түхэриг абаа.

Мүнөө жэл хонишон Цыренов зуһаг хони даажа абаад, 100 эхэ хонин бүриһөө 92 хурьга абаха түсэбтэй һаа, 100 хурьга абахаб гэжэ уялгалаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. С. Цыренов түрүүшын хурьгадые абажа байна.

Д. БАЛДАНОВ.
Авторай фото.

СОВЕТ ОРОН: ШЭНЭ ҺОНИН

ПОЛИНУУД ДЭЭРЭЭ САҺА ТОГТООНО

БАРНАУЛ. (ТАСС-ай корр. Н. Карасев). Алтайн хизаарай механизаторнууд полинууд дээрэ саһа тогтоохо түсэбөө дүүргэбэ. Хоёр миллион шахуу гектар шэнэ газар хахалагдаа. Талата Кулундада энэ ажал илангаяа һайнаар эмхидхэгдэһэн байна. Эндэхи олохон ажахынууд үбэлдөө полинууд дээрэ саһа тогтоохо даабаряа үлүүлэн дүүргэбэ. Жэшээнь, Родииско районой таряашад 120 мянган гектарта саһа тогтоогоо.

КОКСЫН ДОЛООДОХИ БАТАРЕЙ

ЛИПЕЦК. (ТАСС-ай корр.). Манай орон доторхи коксо гаргадаг эгээн ехэ долоодохи батарейн һуури Новолипецкэ металлургическа заводто табигдаба. Энэнь доменно пеэшэнгэй 810 мянган тонно түлишэ жэл соо үйлэдбэрилэн гаргаха юм.

Долоодохи батарей — түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ ашаглалгада оруулагдаха барилга. Тэрэниие декабрь һара соо ашаглалгада оруулха гэжэ барилгашадай, металлургнуудай уялганууд дотор бэшэгдэнхэй.

Шэнэ батарейн түлишэ Липецкэ магниткын доменно үйлэдбэриин ашаг үрые нилээд дээшэлүүлхэ байна. Тодорхойлон хэлэбэл, энээнэй ашаар жэлдээ 1 миллион шахуу тонно шэрэм нэмэжэ хайлуулагдаха юм. Липецкэ коксын зарим хубинь металлургическа бусад предприятинуудта эльгээгдэхэ.

«АВТОГЕРМЕТИК» ТУҺАЛНА

УФА. (ТАСС-ай корр.). Эндэхи химическэ завод «автогерметик» гэдэг тон һайн сабуу орон дотороо түрүүлэн промышленна аргаар үйлэдбэрилэн гаргажа эхилбэ. Замда ябаһан жолоошон машинаяа заһабарилхын түлэ «автогерметигые» хэрэглэн, түмэр детальнуудые, керамика, шэл, пластмасса, модо түргөөр, бүхэ бэхөөр нялаха аргатай болоо.

Хүн зоной ажаһуудалда хэрэглэгдэхэ химическэ эд бараа, эдлэл хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха тусхай цех байгша ондо эндэ эмхидхэгдээ. Швециһээ асарагдаһан түхеэрэлгэ 200 тонно эрхим сабуу гаргаха арга олгохо байна. Тиигэжэ ороной бүхы автомобилистнүүдые «автогерметик» сабуугаар хангаха юм.

Энэ жэлдэ тус завод 5 миллион түхэригэй сэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 25 процентээр ехэ химическэ эд товар үйлэдбэрилэн гаргаха.

ХОЙТО ЗҮГЭЙ АШААНУУДЫЕ ДАРЫ ЭЛЬГЭЭХЭ

КРАСНОЯРСК. (ТАСС-ай корр. А. Щигленко). Красноярскын гол мүрэнэй портын, түмэр замай Злобино ба Енисей гэжэ станцинуудай ашаанай автотранспортна үйлэдбэриин дүрбэдэхи нэгэдэлэй коллективүүд хамтын социалис уялгануудые абаба. Эдэнь Красноярскын транспортнигуудай ажалай хани холбоо бэхижүүлхэ, ажал хүдэлмэриинь улам һайжаруулха байна.

Транспортын эдэ подразделенинүүдэй хүдэлмэриһээ арадай ажахын элдэб ашаа Енисей мүрэн дээгүүр холын Хойто зүг тээшэ болзор соонь зөөлгэ дулдыдаха юм. Эдэнэй габшагай ажалай ашаар элдэб эдлэл хэрэгсэлнүүд, эдеэ хоолой зүйлнүүд Норильскын ме-

ПАРТИЙНА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ СЕМИНАР

Байгша оной февралиин 6-да КПСС-эй обкомдо эхилһэн партиин горком, райкомуудай эмхидхэлэй болон юрэнхы таһагуудые даагшадай семинар февралиин 7 ба 8-да хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Семинарта хабаадагшад ВЛКСМ-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ Улаан-Үдын прибор бүтээлгын заводто ошоһон байна. Предприятиин директор И. С. Медведев юһэдэхи табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө заводой коллективэй эрмэлзэн хүдэлжэ байһан тухай айлшадта хөөрэжэ үгөө. Комсомолой организациин хүдэлмэриие партийна талаар хүтэлбэрилдэг дүй дүршэл тухайгаа парткомой секретарь В. Б. Нимаевай хэһэн мэдээсэлые партийна хүдэлмэрилэгшэд анхаралтайгаар шагнаһан байна. Урдань эндэ ерэгшэд заводой музей угаа һонирхон хараа.

Тэрэнэй һүүлээр семинарта хубаадагшад Ленинэй орденто Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой парткомдо уригдаба. Парткомой секретарь В. А. Уланов захиргаанай ажал ябуулгые хинаха эрхээ парторганизацинуудай яажа бэелүүлдэг дүй дүршэл тухай дэлгэрэнгыгээр элидхэһэн байха юм. Тэрэнэй һүүлээр ЛВРЗ-гэй дайшалхы ба ажалай алдар солын музейн үзэсхэлэнтэй танилсаба.

Тэрэл үдэрөө КПСС-эй Улаан-Үдын райкомой айлшад болобо. Табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө аймагай партийна эхин организацинуудай ябуулдаг хүдэлмэри тухай, партийна эхин организацинуудай дайшалхы шадабариие улам дээшэлүүлхын түлөө КПСС-эй райкомой хэдэг хүдэлмэри тухай, партийна эхин организацинуудай һунгагдамал эдэбхитэдтэй ябуулдаг хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай мэдээсэлнүүдые КПСС-эй райкомой секретарьнар К. К. Шомоев, Т. И. Федотов, партиин райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша А. Т. Шигаев хэһэн байна. Удаань КПСС-эй райкомой партийна хүдэлмэриин кабинедые, Соведүүдэй байшангай үмэнэ уран гоёор шэмэглэн түхеэрэгдэһэн стенд, аймагай алдар солото хүнүүдэй дүрэ зурагуудтай Хүндэлэлэй самбарые айлшад һонирхон хараба.

Һүүлшын үдэр семинарта һурагшад Кабанскын аймаг ошоод ерөө. Тиихэдээ КПСС-эй Кабанскын райкомой, Кабанскын совхозой дирекци болон парткомой, Тимлюйн цементын заводой дирекци ба парткомой, «Шергинский» совхозой парткомой ажал ябуулгатай танилсаа. КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь А. С. Берещинов, Кабанскын совхозой директор А. И. Хмелев, партиин райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша А. И. Ключерев, Тимлюйн цементын заводой директор Л. К. Рыжов, «Шэргинский» совхозой парткомой секретарь Г. П. Новолодский гэгшэд тэдэнэй урда үгэ хэлэһэн байха юм.

Һүүлээрнь энэ аймагта ерэгшэд Тимлюйн цементын завод соогуур ябажа, республикын түрүү предприятиин ажабайдалтай, ажал хэрэгтэй үргэнөөр танилсаа.

Манай корр.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

Февралиин 11-дэ Кремль дэ Н. В. Подгорныи түрүүлэлгэ доро СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани болоо.

1972 оной апрелиин 10-да Москвада, Вашингтондо, Лондондо СССР-эй правительствын үмэнһөө гар табигдаһан бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ, нөөсэлхэ ябадалые хорихо, тэдэниие үгы хэхэ тушаа конвенцие Президиумэй заседани хаража үзэбэ. СССР-эй Совет конвенцие баталамжада Советскэ правительствын, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр **А. А. Громыко** хэлээ.

Эб найрамдалда дуратай гадаадын политикын гол ёhонуудые хүтэлбэри болгон, Советскэ Союз буу зэбсэг хараалтайгаар гаргаха ябадалые шууд хорихо талаар юм, — гэжэ А. А. Громыко хэлээ. Иимэ СССР байгуулагдаһан Совет ардай эрмэлзэлгэ тодо. КПСС-эй XXIV съездын: «Ядерна, мүн ташье буу зэбсэг түргөөр гаргаха ябадалые хорихын түлөө, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хүсэдөөр хуряахын түлөө тэмсэл болбол КПСС-эй, Совет гүрэнэй гадаадын политическэ ажал ябуулгын шухала шэглэлнүүдэй нэгэн саашадаашье байна».

Һүүлэй арбан жэлэй турша СССР-эй эгээн эдэбхитэй хабаадалгын ашаар буу зэбсэг түргөөр гаргаха ябадалые хорихо талаар, мүн буу зэбсэг хуряаха тушаа зарим тэды хэлсээн түйлагдаа юм. Энээниие арадууд һайшаалтайгаар угтаа юм. Ядерна буу зэбсэг туршалгые хорихо тухай Москвада баталагдаһан договор, ядерна буу зэбсэг тараахагүй тухай договор, замбуулин дайдада, далайн оёорто ядерна буу зэбсэг хадагалхагүй тухай договорнууд тэдэнэй тоодо ороно.

Стратегическэ буу зэбсэг хизаарлаха ба ядерна дайе эхилэлэн зайсуулха тухай совет-американ хэлсээнүүд эб найрамдалые бэхижүүлгэ, уласхоорондын түгшүүритэ байдалые һулаадуулха ябадалые бүри гүнзэгырүүлхэ түйлай ехэ удха шанартай юм.

Мүнөөдэр СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй дэмжэдэ бактериологическа (биологическа), хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ ба нөөсэлхэ ябадалые хорихо, тэдэниие үгы хэхэ тушаа уласхоорондын конвенци табигдана. Энэ конвенци СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудаар энэ оной февралиин 3-да нэгэн дуугаар һайшаагдаа юм.

Һүүлэй жэлнүүдэй турша бактериологическа буу зэбсэг хорихо асуудалда ехэ анхарал хандуулагдана. Юуб гэхэдэ, олон хүнүүдые нэгэ доро хюдаха энэ буу зэбсэг хүн зондо ехэ аюултай ха юм.

СССР-эй, социалис бусад оронуудай ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаһанай ашаар буу зэбсэг хуряаха талаар комитедэй болоһон хөөрэлдөөнэй үедэ бактериологическа буу зэбсэг бүрин хүсэдөөр хуряаха тухай хэлсээн түйлагдаа гэжэ А. А. Громыко хүүшань хэлэбэ. Энэ хадаа химическэ, бактериологическа буу зэбсэг тушаа асуудалые хүсэдөөр шиидхэхэ талаар түрүүшын алхам болоо юм. 1971 оной мартда социалис оронууд дурсагдаһан комитедэй үзэмжэдэ бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ, нөөсэлхэ ябадалые хорихо тухай, тэдэниие үгы хэхэ тухай конвенциин проект дурдаһан байгаа. Энэ проект үндэһөөр конвенци зохёогдожо, 1971 оной декабрьда болоһон ООН-ой Генеральна Ассамблейн зүгһөө һайшаагдаад, 1972 оной апрельдэ гар табилгада зүбшөөгдэһэн юм.

Конвенци дотор микробиологическа гү, али биологическа бусад хорото зүйлнүүдые ямаршье эрхэ байдалда бүтээхэгүй, үйлэдбэрилхэгүй, нөөсэлхэгүй, али нэгэн янзаар абахагүй, хадагалхагүй гэһэн уялга хабаадаһан гүрэнүүдэй зүгһөө абтажа, тодоор хэлэгдэһэн байна. Иимэ хорото зүйлнүүд амгалан эмшэлхэ, бэеэ хамгаалха, амгалан зорилгоор хэрэглэгдэхэ ёhотой, харин энээнһээ ондоо зорилгоор хэрэглэгдэхэ байбал, хориглохо болоно. Тиимэ дээрэһээ буу зэбсэг болгон хэрэглэгдэхэ биологическа, хорото бүхы зүйлнүүд хориулагдаха.

Хүн түрэлтэнэй общественнэ ажабайдалһаа хүнүүдые олоор хюдаха буу зэбсэг хүсэлэн хасуулхын түлөө Советскэ Союз тэмсэлөө болоно, гэжэ А. А. Громыко хэлээ. Тиигээд энэ конвенци болбол химическэ буу зэбсэг хорихо замай шухала алхам мүн лэ болоно, гээд тэрэ тэмдэглээ. Энэ конвенци дотор ерээдүйн ойрын сагта химическэ буу зэбсэг хорихо тухай хэлсээ түйлахын тула хөөрэлдөөн һайн дүн гаргаха уялгатай гэжэ тэмдэглэгдэнэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй мүнөө зүбшэн хэлсэжэ байһан конвенци хүнүүдые олоор хюдадаг буу зэбсэгүүдые хорихо тушаа түрүүшын хэлсээ бэшэ. Имагтал энэ зорилгоор энэ конвенци буу зэбсэг хуряаха талаар урдаль баталагдаһан хэлсээнүүдэй нэгэ юм.

Конвенциие баталһан ушар хүнүүдые олоор хюдадаг буу зэбсэгүүдые хүсэдөөр хорихо талаар шэнэ хэлсээнүүдые баталха, буу зэбсэг түргөөр гаргаха ябадалые һулаадуулха хэрэгтэ, буу зэбсэг хуряахын түлөө саашанхи тэмсэлдэ һайн эрхэ байдал байгуулжа үгэнэ.

1974 оной июниин 14-дэ Москва городой һунгуулиин Бауманска округой һунгагшадай үмэнэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев иигэжэ хэлээ һэн: «Буу зэбсэг хуряаха талаар бидэнэр бодото хубилалта түйлахын түлөө эсэшэгүйгөөр тэмсэнэбди. Буу зэбсэг хизаарлаха, тэрээнһээ байтагай тэрэниие хороохо гээшэ аюултай хэрэг юм гэһэн баримта гэжэ буу зэбсэг түргөөр гаргахые хүсэдэг хүнүүд дурадхадаг юм. Теэд үнэн дээрээ, буу зэбсэг хизааргүйгөөр бүтээхэ, нөөсэлхэ ябадал бүри ехэ аюултай. Энээнһээ уламжалан, буу зэбсэг түргөөр гаргаха ябадалые болюулха, агууехэ уг зорилго тээшэ— буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ бүрин хүсэдөөр хуряаха тээшэ дабшажа эхилхые бүхы гүрэнүүдые, бүхы правительствануудые бидэнэр дахин дахин уряалнабди».

Конвенци тушаа СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай һанамжые Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **Б. Н. Пономарев** Президиумдэ хэлэжэ үгөө. Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссинууд февралиин 3-да болоһон хамтын заседани дээрэ бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ, нөөсэлхэ ябадалые хорихо ба тэдэниие үгы хэхэ тушаа конвенциие зүбшэн хэлсээ һэн, гээд тэрэ хэлэбэ.

Хүнүүдые олоор хюдадаг буу зэбсэгүүдэй нэгые хорихо, үгы хэхэ тушаа түүхэдэ түрүүшын хэлсээнэй хүсэндөө орохо болзорынь дэлхэйн хоёрдохи дайе һүжэрөөһэн фашизмын, милитаризмын хүсэнүүдые совет арадай, Европын ба бүхы дэлхэйн арадуудай дабажа, түйлаһан агууехэ Илалтын **30 жэлэй** ойн урда тээ хүсэжэ байһан ушар ехэ удха шанартай юм. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай ехэ хохидол тухай дурасхаал, сэрэгэй шэнэ дайе ушаруулхагүй тухай оролдолго хадаа мүнөөнэй конвенциие зүбшэн хэлсэлгэдэ гадаадын хэрэгүүдэй комиссиин гэшүүдэй һанамжые тодорхойлһон байна. Буу зэбсэг түргөөр гаргаха ябадалые хизаарлаха, тиигэжэ шэнэ дайн сэрэгүүдые һүжэрөөхэ ябадалда хаалта табиха талаар конвенци шухала бодото алхам болоно, гээд комиссиин гэшүүд тэмдэглэһэн байна. Бактериологическа буу зэбсэг хорихо, үгы хэхэ тухай хэлсээн хүнүүдые олоор хюдадаг бусад буу зэбсэгүүдые, нэн түрүүн ядерна буу зэбсэгые, хизаарлаха хэрэгтэй шэглүүлэгдэһэн договорнуудай нэгэ хубинь болоно гээд онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

Буу зэбсэг хизаарлахын, тэрэниие гаргаха ябадалые болюулхын түлөө Советскэ Союзай хэдэг тэмсэл сэрэгэй-политическэ удха шанартай байхаһаа гадна, социальна ехэ удха шанартай юм. Элдэб янзын буу зэбсэг хорихо, хизаарлаха, үгы хэхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ гүрэнүүдэй сэрэгэй гаргашануудые хороохо ябадалда туһалха ёhотой. Юуб гэхэдэ, капиталис гүрэнүүдтэ сэрэгэй гаргаша таһалгаряагүй ехэ болоно, тиигээд ажалшадай ээм дээрэ хүндэ ашаанай буудаг байһаниинь мэдээжэ гүб даа.

Гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай хамтын заседани дээрэ конвенциие эсэслэн баталха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ КПСС-эй XXIV съездын баталһан Эб найрамдалай программые бүхы совет арадай нэгэн һаналтайгаар дэмжэжэ байһыень харуулаа. Мүн тэрэ программые бэелүүлхэ талаар КПСС-эй Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй ажал ябуулгые халуунаар дэмжэжэ байһанай гэршэ болоо.

Конвенци хадаа эб найрамдал бэхижүүлхэ, уласхоорондын аюулгүй байдал хангаха зорилготой бүрин тааралдана, тиигээд буу зэбсэг яаралтайгаар гаргаха ябадалые хорихын, буу зэбсэг хуряахын түлөө тэмсэлые үргэлжэлүүлгэдэ шэнэ һайн арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Энээниие хараада абан, гадаадын хэрэгүүдэй комиссинууд бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ, нөөсэлхэ ябадалые хорихо тушаа, тэдэниие үгы хэхэ тушаа конвенциие эсэслэн баталхыень СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ нэгэн дуугаар дурадхана.

Зүбшэн хэлсэһэн асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд: «Знание» гэжэ бүхэсоюзна бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшэ академик **И. И. Артоболевский**, Кировоградска областиин КПСС-эй XX съездын нэрэмжэтэ колхозой тракторна бригадын бригадир **А. В. Гиталов**, совет эхэнэрнүүдэй комитедэй түрүүлэгшэ **В. В. Николаева-Терешкова** үгэ хэлээ. Тэдэнэр конвенциие баталха дурадхал оруулна.

Конвенци тухай асуудал зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые Н. В. Подгорный согсолоо. Уласхоорондын энэ хэлсээнэй тон шухала удха шанарые үгэ хэлэһэн хүнүүд тон зүбөөр тэмдэглээ, гээд тэрэ хэлээ. Хүнүүдые олоор хюдадаг зэбсэгүүдые, тэрэ тоодо бактериологическа зэбсэг хорихо асуудал арадуудай аюулгүй байдалда, бүгэдэ ниитын эб найрамдал хангалгада сэхэ хабаатай юм. Манай зүбшэн хэлсэжэ байһан конвенци һүүлэй үедэ бэелүүлэгдэһэн уласхоорондын ехэ удха шанартай хэлсээнүүдэй зэргэдэ табигдаха байна. Юуб гэхэдэ, энэ хадаа түгшүүрилтэ байдал һуларуулха ябадалай үрэ дүн байжа, тэрэниие саашадань гүнзэгырүүлхэ, батадхаха хэрэгтэ туһалха байна.

Тиимэ дээрэһээ бактериологическа буу зэбсэг хорихо тухай конвенци дэлхэйн олониитын зүгһөө үргэн ехэ дэмжэлгэдэ хүртэһэн байна. Мүнөө энэ конвенци доро 100 гаран гүрэнүүд гараа табинхай, тэдэнэй олонхинь тэрэниие эсэслэн баталаад, бэелүүлжэ эхилээ. Энэ ушар уласхоорондын энэ хэлсээнэй онсо ехэ удха шанартай байһые гэрнэлжэ үгэнэ. Эндэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, конвенци хадаа бактериологическа, хорлодог буу зэбсэгүүдые хорихо асуудалые хүсэдөөр шиидхэхэ үүргэтэй. Дайнай үедэ химическэ, бактериологическа зэбсэгүүдые хэрэглэхэ ябадалые хорихо тухай 1925 оной Женевэдэхи протокол дотор баталагдаһан дүримүүдые саашадань хүгжөөжэ, энэ конвенци хүн түрэлтэнэй общественнэ ажабайдалһаа амитадые олоор хюдадаг буу зэбсэг үгы хэхэ байна. Энэл ушар буу зэбсэг бодото дээрэнь хуряаха хэмжээнүүдэй нэгэн болохо конвенциин онсо удха шанарые харуулжа үгэнэ.

Бактериологическа, хорлодог буу зэбсэг хорихо тухай конвенци буу зэбсэг хуряаха бусад шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ горитойхон алхам боложо үгэхэ юм, гээд Советскэ Союз харана. Энэ конвенциин хүсэндөө оролго буу зэбсэг яаралтайгаар гаргаха ябадалые болюулха, буу зэбсэг хороохо талаар урагшаа дабшалтын һайн эрхэ байдал байгуулжа үгэхэ байна. Химическэ буу зэбсэг хорихо талаар нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые хойшолуулантүй абаха хэрэг шухала удха шанартай гэжэ энээнтэй дашарамдуулан тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БАКТЕРИОЛОГИЧЕСКА (БИОЛОГИЧЕСКА) БА ХОРЛОДОГ БУУ ЗЭБСЭГ БҮТЭЭХЭ, ҮЙЛЭДБЭРИЛХЭ БА НӨӨСЭЛХЭ ЯБАДАЛЫЕ ХОРИХО, ТЭДЭНИИЕ ҮГЫ ХЭХЭ ТУШАА КОНВЕНЦИ ЭСЭСЛЭН БАТАЛХА ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ тэгтообо:

1972 оной апрелиин 10-да Москвада, Вашингтондо, Лондондо Совет Социалис Республикануудай Союзай правительствын үмэнэһөө гар табигдаһан ба СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинуудаар һайшаагдаһан, баталамжада СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр табигдаһан бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ ба нөөсэлхэ ябадалые хорихо ба тэдэниие үгы хэхэ тушаа конвенциие эсэслэн **баталха.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва. Кремль. 1975 оной февралиин 11.

Эб найрамдалай ленинскэ политикын гол ёһонуудые хүтэлбэри болгон, Советскэ Союз буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хүсэдөөр хуряахын түлөө, хүнүүдые олоор хюдадаг бүхы түрэлэй буу зэбсэгүүдые хорихын түлөө, научно-техническэ дэбжэлтын туйлалтануудые хүн түрэлтэнэй ажабайдалда хоро хүргэхын тулада бэшэ, харин аша туһадань хэрэглэхын тула саашадаа бүхы хүсөөрөө оролдожо байха юм. КПСС-эй XXIV съездын баталһан Эб найрамдалай программа дотор энэ тэмсэлэй тодорхой шэглэлнүүд хараалагдаһан. Эб найрамдалай программые бэелүүлжэ, Советскэ Союз һүүлэй жэлнүүдэй турша буу зэбсэг хуряаха асуудалаар шухала үүсхэл гаргаа. Эдэ үүсхэлнүүд үргэн олон гүрэнүүдэй зүгһөө һайшаагдаа, дэмжэгдээ гэжэ хананһаар тэмдэглэжэ болоно.

Буу зэбсэг хуряалга бүхы гүрэнүүдтэ хабаатай юм. Буу зэбсэг хуряаха, нэн түрүүн ядерна буу зэбсэг хуряаха үндэһэн асуудалнуудые шиидхэлгэ буу зэбсэгээр ехэ гүрэнүүдэй, мүн бүхы ядерна гүрэнүүдэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар түйлагдажа болохо байһаниинь ойлгосотой. Буу зэбсэг түргөөр гаргаха ябадалые хизаарлаха, буу зэбсэг хуряаха асуудалнуудые шиидхэхын түлөө онсо харюусалга эдэ гүрэнүүд дээрэ тохогдоно.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев иигэжэ тэмдэглээ һэн: «Буу зэбсэг яаралтайгаар гаргаха ябадалые хорихо, тиигээд буу зэбсэг хуряаха эрид шууд хэмжээнүүдые абахаар бэлэн байһанаа Советскэ Союз, социалис бусад оронууд шэнги, нэгэнтэ бэшэ мэдүүлдэг һэн».

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй зүгһөө бактериологическа, хорлодог буу зэбсэг хорихо тухай конвенциие эсэслэн баталһан ушар совет арадай, дэлхэйн олониитын зүгһөө һайшаагдаха гэжэ батаар этигэжэ байһанаа Н. В. Подгорный хэлээ. Энэ хадаа эб найрамдалда дуратай ленинскэ гадаадын политикые манай партиин, Совет гүрэнэй шууд сэхээр бэелүүлжэ байһанай шэнэ гэршэ мүн болоно.

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссинуудай дурадхаһанай ёһоор, бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ, нөөсэлхэ ябадалые хорихо ба тэдэниие үгы хэхэ тухай конвенциие эсэслэн баталха гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ баталан абахые Н. В. Подгорный дурадхана.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд тиимэ Указые нэгэн дуугаар батална. Бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ, нөөсэлхэ ябадалые хорихо тухай, мүн тэдэниие үгы хэхэ тушаа конвенциие эсэслэн баталха гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ доро Н. В. Подгорный гараа табина. Мүн эсэслэн баталһан грамотанууд доро тэрэ гараа табина.

* * *

Һүүлээрнь Президиум оронной дотоодын ажабайдалай асуудалнуудые хаража үзөө.

Энэ жэлэй июнь һарада союзна, автономито республикануудай 1971 ондо һунгагдаһан Верховно Соведүүдэй, тэрэшэлэн ажалшадай депутадуудай 1973 ондо һунгагдаһан нютагай Соведүүдэй түлөөлэлгын болзор дүүрэхэнь. Энээнтэй дашарамдуулан, республикануудта, областьнуудта һунгалтатай холбоотой эмхидхэлэй хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Президиум энэ асуудалаар мэдээсэл шагнажа, зохихо тогтоол абаа. Ерэхэ һунгалта түйлай ехэ политическэ удха шанартай, партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ олониитэ ажалшадай бүри эдэбхитэйгээр хабаадаха ябадалда туһалха гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Һунгалтада партийна, профсоюзай, ниитын бусад организацинууд, ажалшадай депутадуудай Соведүүд, олон миллион совет хүнүүд хабаадаха байна. Союзна болон автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүд мүн лэ ехэ юумэ хэхэ болоно. Республиканска органуудай ээлжээтэ һунгалтада бэлэдхэхэ ба үнгэргэлгэдэнь зохихо туһаламжа хүргэхыень хэдэ хэдэн союзна министерствэнүүд болон захиргаануудта Президиум даалгабари үгөө.

Саашань Президиум хуулинуудые зүбөөр сахиха асуудал хаража үзөө. Энэ асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй хуули гаргаха дурадхал оруулдаг комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай Секретарь **И. В. Капитонов** үгэ хэлээ.

Энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгэдэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор **М. А. Яснов, И. С. Грушецкий, Ф. А. Сурганов, Т. Кулатов,** СССР-эй хүдөө ажахын министрэй нэгэдэхи орлогшо **Л. И. Хитрун,** СССР-эй мелиорациин, уһанай ажахын министрэй орлогшо **И. И. Бородавченко хабаадаа.**

Эдэ асуудалнууд манай оронной арадай ажахые амжалтатайгаар **хүгжөөхэ хэрэгтэй сэхэ холбоотой** юм гэжэ энэ асуудалаар үгэ хэлэхэдээ Н. В. Подгорный тэмдэглээ. Байгаалиие хамгаалха хэрэг манай үе сагай эгээн хурса, хойшолуулашагүй асуудалнуудай нэгэн юм. Коммунистнуудта, бүхы совет хүнүүдтэ гансал мүнөөдэрэй асуудалнууд шухала бэшэ, харин ерээдүйн үетэнэй хэрэг мүн лэ дүтэ байдаг юм. Газарые, уһа болон байгаалиин бусад баялигуудые гамтайгаар, ашагтайгаар хэрэглэхэ, хамгаалха тухай министерствэнүүд болон захиргаануудай, тушаалта бүхы хүнүүдэй анхаралые парти, тэрэнэй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, правительство нэгэнтэ бэшэ хандуулһан байха. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин экономическа хэмжээе дээшэлүүлхэ, ашаг үрыень һайжаруулха, газар уһалха, намаг хатааха талаар партиин съездын, Центральна Комитедэй Пленумүүдэй табиһан зорилгонууд газарай болон уһанай баялигуудые гамтайгаар ашаглаха ябадалтай нягта холбоотой юм. Тэрэшэлэн хара хүрьһэтэй бэшэ газарай хүдөө ажахые шэнээр хүгжөөхэ гэһэн бүгэдэ арадай зорилго газар болон уһые гамтайгаар хэрэглэхэ ябадалтай мүн лэ таһаршагүй холбоотой байна.

Хуулинуудай хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһые шалгаха хэрэг СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай сар үргэлжын комиссинуудай, Президиумэй шухала зорилго гээд Н. В. Подгорный онсолон тэмдэглээ.

Уһые ашаглаха талаар гүрэнэй хиналта тухай, уһые хамгаалха тухай дүримые зохёожо дүүргэхэ, газар ба уһа ашаглаха дүрим тухай тогтоол абаха шухала байһан тухай президиум заагаад, комиссиин суглуулһан материалнуудые зохихо хэмжээнүүдые абахынь тула СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, союзна республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ эльгээгээ.

Һаһаа гүйсөөгүй үхибүүдэй зүгһөө ниитын гурим, хуули эбдэхэ ябадалые зайсуулха хүдэлмэриие һайжаруулха тухай, аюултай гэмтэ ябадалтай тэмсэл шангадхаха хэмжээнүүд тухай асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум хаража үзөө.

Эдэ асуудалнуудаар Н. В. Подгорный, Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор И. С. Грушецкий, Ф. А. Сурганов, К. Ф. Ильяшенко, С. В. Ниязбеков үгэ хэлээ. Президиум зохихо шиидхэбэри абаа.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум сүүдлэгдэһэн хүнүүдэй гуйлтые, мүн бусад асуудалнуудые хаража үзөө.

(ТАСС).

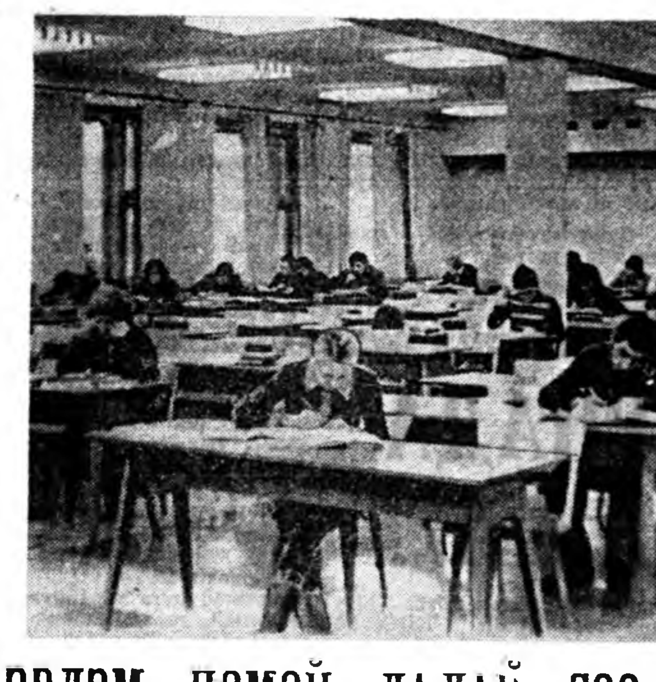

ЭРДЭМ НОМОЙ ДАЛАЙ СОО

ФОТО РЕПОРТАЖ

Хэдэн жэлэй урда тээ Улаан-Үдэ хотымнай Советскэ райондо һаруул сагаан байшан нэмээ һэмнай. Тэрэ хадаа М. Горькиин нэрэмжэтэ библиотекэ байгаа. Тэрэнэй номой һанда 700 мянган хэһэг ном тоологдодог һэн.

Теэд номой тоо саг жэлэй ошохо бүри нэмэжэл байдаг гээшэ. Хэрбээ һара болоод эндэ ороо һаамнай, номой таг дээгүүр шэнэ ботинүүд бии болоод байха ха юм. Манай оронной хэблэлнүүдээр гараһан гү, али Буряадта барлагдаһан элдэб номуудһаа гадна, 500 ондоо нэрэтэй журналнууд, 100-гаад газетэ орожо байдаг.

22 мянган хүн түс библиотекын саг үргэлжын уншагшад гэжэ тоологдоно. Гадна дунда зэргээр абажа харабал, үдэр бүри мянган хүн библиотекэдэ ородог. Тэдэнэй зариманиинь абаһан номоо һэлгэхэ, нүгөөдүүлынь шэнэ газетэ болон журнал уншаха, гурбадахидуулынь хэрэгтэй туһаламжа абахаяа ородог. Эндэ орожо ерэһэн хүн бүхэндэ тон һайн арга боломжо олгогдоно ха юм. Уужам һаруул залнууд соонь 500-һаа үлүү уншагшад нэгэ доро һуугаад хүдэлжэ болохо юм. Библиотекын хүдэлмэрилэгшэд уншагшадай ямаршье асуудалда харюусажа, элидхэл, лекци бэлдэхэеэ гү, али дипломно хүдэлмэри бэшэхээ ерэһэн хүнүүдтэ, пропагандистда, эрдэмтэдэ, барилгашанда, хүгжэмшэндэ хэрэгтэй туһаламжыень үзүүлхэ аргатай.

Горькиин нэрэмжэтэ библиотекэ хадаа республикын бүхы библиотекэнүүдэй методическа, эмхидхэлэй түб болонхой. Городуудай болон хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд эндэ семинарта суглардаг, мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг.

Эндэ библиотекэнүүд хоорондын абонемент гээшэ бии. Тэрэнэй ашаар ямаршье уншагша ондоо тээһээ ном захижа асаруулаад, уншаха аргатай байна бшуу. Жэшээнь, үнгэрһэн жэлдэ республикын ондоо городуудта гү, али хүдөө нютагуудта ажаһуудаг уншагшадай захилаар зургаа мянган ном эльгээгдэһэн байна.

Библиотекын хүдэлмэрилэгшэд өөрынгөө байшан соо бүхы сагаа үнгэргэдэг бэшэ юм. Городой предприятинуудта, хүдөө нютагуудта ошожо номой выставкэ эмхидхэдэг.

Эндэ ехэ һонин хэмжээ ябуулганууд боложо байдаг. «Соёл болбосоролой үдэр» гэһэн гаршаг доро болодог хэмжээнүүд илангаяа һонирхолтой. Жэшээнь, иимэ лекци-концертнүүд үнгэргэгдөө гэбэл: «Ленин ба хүгжэм», Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үеын дуунууд», «Хайшан гээд хүгжэм шагнаха, ойлгохо ёһотойб», «Зурагаар харуулһан искусство» гэхэ мэтэ. Совет болон хариин литературада, уран зохёолшодой намтарта, зохёохы ажал ябуулгада зорюулһан үдэшэнүүд олоор үнгэргэгдөө.

Республикын ажалша түмэнэй үзэл сурталые, болбосоролые дээшэлүүлхын тула библиотекын коллективэй хэжэ байһан юумэн энээгээр хизаарлагдана бэшэ. Хүдэлмэриеэ улам һайжаруулхын тула элдэб янзын шэнэ онол аргануудые эндэ бэдэрдэг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: уншалгын ехэ зал; уншагшад хэрэгтэй номуудаа шэлэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фототекст.

„БАЙГАЛ" ЖУРНАЛАЙ НЭГЭДЭХИ НОМЕР

Республикымнай уран зохёолшодой холбооной үмэнэһөө гарадаг уран зохёолой, олониитэ — улас түрын «Байгал» журналай байгша оной түрүүшын номер буряад хэлэн дээрэ хэблэлһээ гараба.

Журналай түрүүшын хуудаһануудта алдарта ойдо зорюулагдажа, шэнээр бии болгогдоһон «Агуу Илалтын 30 жэлэй ойдо» гэһэн тусхай буланда поэт Арсалан Жамбалоной «Баатар мэргэн Ринчино» гэжэ поэмэ тунхаглагданхай. Энэ поэмэ дотор «утын замда шалгараад, баатар нэрээ мүнхэлһэн» буряад арадай үнэн сэхэ хүбүүн, Советскэ Союзай Герой Базар Ринчиногой Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ баатаршалга гаргаһан тухайда поэт домоглоно.

Уран зохёолшо Сергей Цырендоржиевай «Үүрэй солбоной гоё гээшэнь» гэжэ тууушын нэгэдэхи хуби толилогдоо. Энэ тууужа мүн лэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэхи совет арадай баатарлиг габшагай ажал, тэрэнэй ажабайдал үнэншэмэ гоёор харуулагдана.

Республикын арадай уран зохёолшо Исай Калашниковай монгол арадай эртэ урданай байдал харуулһан «Шуһата зэбүүн саг» гэһэн түүхэтэ романай үргэлжэлэлтэй танилсанабди.

Журналист Владимир Жигжитов «Нютагайм түрүүшүүл» гэһэн очерк соогоо холын хойто Хурамхаанай аймагай түрүү ажалша бэрхэ хүнүүд тухай һонирхолтойгоор бэшэнэ.

Мүн Александр Жамбалдоржиевай «Тэрэ холын үдэшэ» гэһэн рассказ оруулагданхай.

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Ц-А. Дугарнимаевай «Селгеэхэн Сэлэнгэ» гэһэн рассказуудай шэнэ ном тухайда бэшэгдэһэн шүүмжэлэлэй статья хэблэгдэнхэй.

Д. ДУГАРОВА.

ЗАХИРАЛТА ДҮҮРГЭГДЭЭ

СУЭЦКЭ ТОХОЙН уһые минэнүүдһээ арюудхан сэбэрлэхэ харюусалгатай даабаряа дүүргэһэн Улаан Тугай ордентэ Номгон далайн флодой моряагууд Владивостогто бусажа ерэбэ. Хизаарай түб хотын ажалшад онгосонуудай экипажнуудые халуунаар угтаһан байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Египедэй Араб Республикын далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй командалагшын бэлэгые хоердохи статьягай старшина Александр Горбунов харуулжа байна (дээдэ таладань); минэнүүдһээ онгосые хамгаалгада шалгарһан ахалагша матрос Юрий Миронов.

ТАСС-ай фотохронико.

НИИТЭ НЭГЭН ЖАГСААЛААР

ВАРШАВА (ТАСС). 1975 ондо Польшын Арадай Республикын ажалшадай хэлүүлхэ зорилгонууд, гадаадын политикын хараа бодолнууд тухай асуудалнуудые ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро заседани дээрэ зүбшэн хэлсээд һайшааба. Парти ба гүрэн уласхоорондын ажал ябуулхадаа, социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай жагсаал бэхижүүлхэ хэрэгтэ, мүн Европодо, бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал хангалгада ехэ туһа хүргэнэ, хубитаяа оруулна гэжэ заседани дээрэ хэлэгдээ гээд Политбюро тэмдэглээ.

Шахардуу шанга байдал һуларуулхын тула социалис оронууд эдэбхитэйгээр тэмсэнэ. Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэевропын зүблөөе дары түргөөр, амжалтатайгаар дүүргэлгэ, Түбэй Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдые, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохо тухай Венэдэхи хөөрэлдөөнүүдые һайнаар түгэсхэлгэ энэ талаар ехэ туһа хүргэхэ байна.

Дүтын Зүүн зүгтэ, Индохитадта, Корейдэ эб найрамдал хангаха, аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ Польшо саашадаашье нүлөө үзүүлхэ юм. Ондо ондоо ниитын байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан гуримаар зэргэ оршохо гол ёһонуудые баримталан, хүгжэжэ байгаа оронуудтай, капиталис гүрэнүүдтэй харилсаагаа ПНР үргэдхэхэ байна.

АРАДАЙ МҮНХЭ ДУРАСХААЛ XXX

АЛАС-ДУРНАДА БАЙХАДАА...

1940 оной сентябриин 20-до яһала дулаахан сэлмэг үдэр байгаа һэн. Баруун тээһээ ерэһэн товарна эшелоноор бидэ сэрэгэй уялгата албандаа — Алас-Дурна хизаар тээшэ ябаа бэлэйбди.

Би Сулхара нютагһаа Дамбаев Банзар Бимбаев Цырендондок гэжэ хоёр нүхэдтэеэ мордоо һэм. Дүрбэдэхи сүүдхэдээ Еврейн Автономито областиин түб хото — Биробиджан хүрөө һэмди. Тэндэ Цырендондок бидэ хоёр олон ород нүхэдтэеэ буубабди. Городой нэгэ захада манние абаашаа һэн.

Тиин бидэ 269-дэхи хэлхеэ холбооной батальондо алба хэхэ болобобди. Карантин гараһанай һүүлдэ хэлхеэ холбооной элдэб аппарадта һургажа эхилбэ. Сэрэгэй һургуулишье өөрынгөө эмхи гуримаар лэ ябаха.

1941 оной июниин 21-дэ суббото байгаа. Бидэнэр кинодо ошоһон байгаабди. Харин үглөө үглөөгүүрнь эртэ бодоходомнай, дайн эхилээ гэжэ радио дуулгаба.

Тэрэ дары батальондо митинг болоһо, бидэ дайсание нэгэ хүн шэнгеэр бута сохихоёо мэдүүлээ бэлэйбди. Үглөө үдэрынь дайшалхы байдалда орожо, манай батальон ондоо тээ байрлаба.

Шэнэ газарта хэдэн хоног байһанай һүүлдэ, баһа ондоо тээ ошоо һэмди. Тиигээр зунай үнгэрхэдэ, үбэлэйнгөө хуушан байрада ерээбди даа. Энэ багта батальомнай хэлхеэ холбооной 21-дэхи тусхай полк болгогдоо.

Дайнай түрүүшын жэл иигэжэ үнгэрөө.

1943 оной намар һэн ха. Нэгэтэ нютагһаа намтай хамта гараһан хүбүүн Чимитцырен Дандаров казармын газаа ябажа ябаба. (Мүнөө тэрэ нүхэр КПСС-эй Улаан-Үдын райкомдо хүдэлдэг).

Бидэ ехэтэ сошон:

— Энэ ши хаанаһаа ерэбэш? — гэлдэн асуубабди.

— Бидэ Хабаровскын саанаһаа замдаа ходо һургуули хэһээр ерэбэбди. Баруун фронт ошожо ябанабди, — гэбэ. Аргагүй ехэ эльгэлээд, Чимитцырендэ һайн амгалан ябажа, дайсанаа даража, даагаяа һүүлдээд ерэхыень хүсэн үдэшөө бэлэйбди.

Бидэшье сэрэгэй-политическэ бэлэдхэлээ үдэр бүри дээшэлүүлэн хурсадхажа, Эхэ оронойнгоо зүүн хилые нарин нягтаар сахижа, илалта түйлаха хэрэгтэ нилээд хубитаяа оруулжал байгаа гээшэбди. Манай урдаһаа орохоор Японой эрхим бэлэдхэлтэй Квантунска арми бэлэн байгаа.

1942—1945 онуудта фашис сэрэгэй наран орохо тээшээ тонгойжо, манай баатар зоригтой сэрэгшэдэй одоной мандан бадаржа эхилхэдэ, бидэнэй сэдьхэл зүрхэн баяраар билтараа бэлэй.

1945 оной майн 9-дэ бүхы совет орондо Илалтын баяр болоо һааб даа. Харин ганса совет арадай бэшэ, мүн бүхы дэлхэйн түрүү хүн түрэлтэнэй баярлаһан үдэр байгаа. Тэрэ оной зун бидэ баһа мүнөөхи Бабстово тосхондоо лагерьта байбабди.

Августын 8-най үдэшэ тэндэһээ Амар мүрэнэй эрье шадар ошохо захиралта абтаба.

Зунай һүни богони. Үглөөнэй 4 сагта Амарай эрьедэ нэгэ ута барааг соо байтарнай, полкын комсомолой секретарь младша лейтенант Степанов нимэ телеграмма уншаба: «1945 оной августын 8-һаа манай Совет гүрэн империалис Японтой дайлалдажа эхилбэ...»

Тинхэдэнь бидэшье тэрэ дороо ойлгожо, тулалдаха саг ерээ гэжэ мэдэбэбди даа.

— Нүхэд Бимбаев, Цыренов, ябая, — гээд нэгэ ахалагша лейтенант дары бидэндэ захирба.

Бидэнэй һуга харайн гарахадамнай, газаа машина бэлэн байгаа. Тэрээндэ һуугаад, хэдэн километр газарта хүрөөбди.

— Бидэнэр үсэгэлдэрһөө хойшо һэлгэгдээгүй байнабди, — гэжэ манай нүхэд телеграфистнууд шахардуу түргэн хүдэлжэ байгаа һэн.

Бидэшье тэрэ дороо нүхэдөө һэлгэбэбди.

Цырендондок бидэ хоёр эндэ августын 20 болотор алба хээбди.

— Бидэ хэзээ хилын саана гарахабибди? — гэхэдэмнай:

— Сагай ерэхэдэ, — гэжэ тон богонёор командир харюусадаг байгаа.

Тэрэ сагнай удангүй болоо.

Үдын хоолой хойно августын 21-дэ Амарые гаталаад, Хитадай Тунцзян гэжэ хотодо хүрөө бэлэйбди. Тэндэһээ фронтын амисхал холо бэшэ дуулдаа һэн. Тунцзян дээрэ хоноод, саашаа Хитадай зүүн-хойто районой түб болохо томохон Цзянмусы гэжэ хото хүрэжэ ерэбэбди. Тэрэ городто дайнай һандаралтын мүр сараа нилээд ехэ. Бутаршаһан гэрнүүд, гудамжанууд... Эндэ сагаан гвардейцүүд, элдэб этэгээдүүд эшээлдэг байгаа.

Хойто Маньчжурида гурбан һара байха зуураа, хитадуудай ажабайдалтай һайса танилсаһан байнабди. Хотын баяшуул үмсын магазинтай, тэндэ арбаад наһатай үхибүүд наймаалжа байдаг һэн. Илангаяа хүдөө зоной байдал тон ядуу, муу байгаа. Гэртэнь ороходо юуншье үгы тооной. Шабар гэртэй, сонходоо шэлэй орондо саарһа хэһэн. Хамаг ургуулһан таряагаа японтондо хуу шахуу үгэдэг байһан. Хэрбээ үлүү гаргаһан сагаан будаа хитадай эдихые харабал, япон эзэдынь хатуугаар хэһээдэг һэн гэжэ таряашад хэлэдэг бэлэй. Иимэ хүшэр хүндэ байдалһаань манай сэрэг сүлөөлөө. Тэрэ жэлэйнгээ тариһан таряас хүн бүхэн өөһэдөө абаха гэжэ Совет гүрэнэй түлөөлэгшэдэй соносхоходонь, хитадууд түрүүн үнэншэжэ ядан, баярлаа агша һэн.

— Хоо! Хоо шангоо! — гэжэ ходол баруун гарайнгаа эрхы ёдойлгон харуулагша бэлэй.

Манай ороной сэгнэшэгүй ехэ туһа тэдэндэ хүргэһые тэрэ үеын хитадууд мартаагүй ёһотой.

Юрэдөө, тэндэ тохёолдоһон элдэб ушарнуудые бүгэдыень дурдаха болоо һаа, тон олон байха.

1945 оной декабрь һара соо хамаг албаяа һайн дүүргэөд, гэртээ табигдажа ерээ бэлэйб.

Тэрэ гэһээр 30 жэл үнгэрхэнь.

Эгээл хүшэр тэмсэл. Эхэ оронойнгоо илажа гарахын тула багаханшье һаа хубитаяа оруулаад, мүнөөнэй жаргалта байдалай мандаһые үзэхэдөө, үнэн сэдьхэлһөө омогорхоноб. Мүн энээн тухай хойто үеын залуушуулда, һурагшадта хөөрэхэдэ, һаруул һайхан элшэ зориг түрэдэг, урмашадаг.

Минии хүбүүн Сергей дунда һургуули дүүргэөд, мүнөө баһал Алас-Дурна зүгтэ Номгон далайн уһан сэрэгтэ алба хэжэ байна.

— Уялгата албаяа эрхим һайнаар дүүргэжэ ерээрэй, — гэжэ эсэгын захяа хэлэдэгби.

Б-Н. ЦЫРЕНОВ,
техническэ албанай запасай сержант, багша.

Дүлэтэ жэлнүүдэй туужа бэшэг хэтэ мүнхэдөө байха

СССР-эй кинофотодокументнүүдэй Гүрэнэй түбэй архивта хадагалагдажа байһан 1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуеэхэ дайнда хабаатай материалнууд залуу үетэндэ сэгнэшэгүй хэрэгтэй баялиг гээшэ. Гурба хахад миллион киноплёнко, хэдэн мянгаад фотозурагууд фронт дээрэ, дайнай тылдэ совет арадай харуулһан баатаршалгые бодотоор гэршэлэн харуулна. 150 кинооператор, зуугаад фотокорреспондент фронт дээрэ зурагуудые буулгадаг байһан, сэрэгшэдтэй хамта дайнай хүшэр хүндэ гасалантуудые дабалсадаг байһан. Тэдэнэй олонхинь ами наһаяа үгэжэ, дайнда эрэлхэгээр унаһан байха юм. Түүхэдэ болоһон дайнууд сооһоо эгээл шэрүүн хатуу энэ дайнай туужа бэшэгэй нимэ жаса байгуулга хадаа агуу баатаршалга болоно гээшэ.

Энэ дүлэтэ саг жэлһээ жэл бүри бидэнһээ холодон түүхэдэ ороно. Мүнөө шэнэ, залуу үетэн урган гараа. Кинохронико болон дайнай үеын фото-зурагуудтай танилсахадаа, хэдэн мянгаад залуу хүбүүд, басагад тэрэ хатуу шэрүүн жэлнүүдэй ушар хэрэгүүдтэй танилсана, эсэгэнэрэйнгээ, аханарайнгаа, аха нүхэдэйнгөө баатаршалгаар омогорхоно.

Архивай хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ шэнэ материалнуудые бэдэржэ, жасаяа нэмээдэг. Шэнэ кинофотодокументнүүдые найдамтайгаар хадагалха шухала. Лабораторинуудай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд үдэр бүри хэдэн мянгаад метр киноплёнконуудые хаража, техническэ талаарнь шалгажа үзэдэг, хэрэгтэй болоо һаань, заһабарилгын, һэргылэмжын хүдэлмэри хэдэг гээшэ. Тусхай таһалганууд соо зохид микро-уларил байгуулагдажа, тэндэхи шииг нойтон, температура ходо шалгагдажа байхаһаа гадна, галай аюулые һэргылхэ ажал наринаар ябуулагдадаг.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуеэхэ дайнай дүүрэһээр 30 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ бэлэдхэлэй үдэрнүүдтэ Гүрэнэй архивуудай удха шанар илангаяа ургаа.

Ороной болон хари гүрэнүүдэй олон киностудинуудай творческо коллективүүд, телевидениин болон хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэд эндэ ерэжэ, буулгагдажа байһан кинофильмнүүд, телефильмнүүдтээ, хэблэлдэ гаража байһан номуудтаа, фотовыставкэдэ зурагуудые шэлэн абадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: СССР-эй кинофотодокументнүүдэй Гүрэнэй түбэй архивай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Т. Рыскина, сэрэгэй эрдэмэй доктор, артиллериин генерал-майор М. Ботин 1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай кинохроникые хаража байна.

ТАСС-ай фотохронико.

УНШАГТЫ, һонирхохол байхат

МЯНГАН ЖЭЛЭЙ ҮЕЫН ЭДЛЭЛНҮҮД

САГААН МҮНГЭН зүйлнүүд олдожо, Казахай ССР-эй Наукануудай академидэ шэнжэлхынь тула дамжуулагдан үгтөө XIII зуун жэлэй эхин үеэр Сырдарьягай голдо ажаһуудаг хүн зоной эртэ урдын түб — Отрарска оазистахи һуурин тосхонииие бүлимтаран эзэмдэгшэд һандаа-һан байгаа. Мүнөө эндэ малталга хэхэдэнь, эхэнэрэй гуша гаран бугааг, мүн сулгы монсогор мүнгэн, хашарһа мүнгэн олдоһон байха юм. Эдэ зүйлнүүд X—XII зуун жэлнүүдтэ хабаатай гэжэ Алма-Атын археологууд багсаамжална.

Мянгаад жэлэй урда тээхи үеын мүнгэн эдлэлнүүдэй олдоһон гүбээгэй оройдо урлан дарханай мастерской байгаа гээд эрдэмтэд тоолоно. Айхабтар дүй дүршэлтэй, урлан бэрхэ хүн байгаа. Тэрэнэй хэһэн бугаагууд гоё һайхан түхэл дүрсэтэй. Мүнгэн шабын түмэрөөр хурмэжэ бүтээһэн бугаагууд илангаяа үнэтэй сэнтэй юм.

Эртэ урда сагта Отрарай энэ дарханай ямар металлаар эдэ бүгэдые урлаһан байгааб гэжэ археологууд үгаа ехээр һонирхобо. Алма-Атын геологууд энэ талаар тэдээндэ туһална.

КОЛГҮИ АРАЛ ДЭЭРЭҺЭЭ ОЛДОҺОН ГҮРБЭЛ

МАНАЙ ОРОНОЙ эгээл хойто захада — Коми АССР-эй Ухта нютагта скважина үрэмдэгшэдые юрэ бусын юумэн хүлеэжэ байба. Эртэ урда сагта эндэ байһан, шулуун шэнги шэлдэн хатуу болошоһон гүрбэлэй араг хохимой 1114 метр гүнзэгыһөө олдобо.

Макрокнемус гэжэ гүрбэлэй нэрые латын хэлэн дээрэһээ оршуулхада, «ехэ залаа» гэһэн удхатай юм. Манай ороной дэбисхэр дээрэһээ—Колгүй арал дээрэһээ олдоһон ори ганса энэ гүрбэлэй түхэл дүрсэнь эгээл иимэ байна. 200 миллион шахуу жэлэй урда тээ газар дээрэ амидарһан, энэ мүлхидэг амитанай араг яһые эрдэмтэд урдатээнь эндэ, тэндэһээ олоһон байгаа.

Энэ гүрбэл Баруун Европын газар дээрэ олдоһоной адлирхуу юм. [illegible]

ҮБЭЛ ҮЗЭГДЭЭН ХАБАРАЙ ШЭНЖЭНҮҮД

ВОЛЫНСКА областиин Ламановое тосхондо ажаһуудаг Мария Семеновна Корпач [illegible]

Наһан соогоо иимэ юумэ үзөөгүйб, гэжэ Хоцунь хонходо ажаһуудаг 90 наһатай Варвара Андреевна Кахх хөөрэнэ.

БААБГАНДА... «АЙЛШАЛБА»

КРАСНОЯРСКА хизаарай Моторска леспромхозой дэлмэрилэгшэ В.Ярусовай [illegible] ... нэгэ модоной хажууда ошоод хүрзөөр узуурайнь саһа хахалжа тээшэнь хаяжа байтараа, гэнтэ дала мүрэдөө хүрэтэр руу орошобо. Тиин хүл[illegible] ронь ямаршьеб зөөлэхэн юумэнэй торосолдохые мэдэрээ. Ярусов өөрөөшье мэдэ гүй, нүхэнһөө һүрэжэ гаршаһан байгаа. Энэнь баабгай эшээн байгаа бшуу! Тала болоходоо, тайгын эзэн эшээнһээ гараад, ноймогоор һүрэ сагаан, ишиэ тиишээ шалаад, нойрһоонь һэрэзгүй обдоронгүй, эшээндээ орожо, бүхэ нойрто эзэлдэшоо.

(ТАСС).

МҮНӨӨДӨӨ ХОМОР ЗҮЙЛ

«Сур харбаан» гээшые зарим хүнүүд хүсэд һайн мэдэхэшьегүй байжа магад. Энэ үгые буряад хэлэн дээрэ оршуулхада һур харбалгаар үнгэргэгдэдэг мүрысөөн болоно. Буряад орондо дэлгэрһэн энэ нааданай программада ганса һур харбаан оруулагдадаг бэшэ, үшөөшье ондоо мүрысөөнүүд оруулагдадаг болонхой. Тиин жэлдээ нэгэ удаа үнгэргэгдэдэг һур харбаанай наадан бүхэ барилдаангүйгөөр үнгэрдэггүй юм.

Барилдаанай урданай дүримөөр хадаа али нэгэнэйнь эгээн түрүүлэн газарта хүрэбэл, шүүгдэһэндэ тоологдодог байһан. Тиин мүрысөөндэ хабаадагшад барилдаанай гурим сахихадаа эрхим һайнаар барилдахые оролдодог, эрмэлзэдэгшье байгаа. Тиимэһээ барилдагшадай дунда түсгаар саг тогтоогдодоггүй байһан.

Табяад онуудай үеэр барилдаанай шэнэ гурим баталагдажа, 1962 онһоо РСФСР-эй спортын комитет буряад барилдаа Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоны түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэдэг национальна мүрысөөнэй программада оруулһан юм.

Барилдаанай шэнэ программын ёһоор, бүхэшүүл дүрбэн шэгнүүртэ барилдадаг байна. Мүрысөөн хайша хэйшаа 10 х 10 метр талмайтай зүлгэ ногоон дээрэ үнгэргэгдэдэг байха юм. Барилдаанай байра соо үнгэргэгдөө һаань, тэрэнь һэеы дээрэ 6 х 6 метр талмай дээрэ үнгэргэгдэхэ болоно. Тиихэдээ бүхэшүүл 15 минутын турша барилдаха зэргэтэй.

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоны түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн һүүлшын мүрысөөн Кызыл хотодо болоһон байгаа. Мүрысөөндэ Яхадай, Тувын АССР-нүүдэй, Усть-Ордын национальна округой, Хакасай, Хадата-Алтайн автономито областьнуудай бүхэ барилдаашад хабаадаһан байгаа. Тиин Тувын автономито республикын суглуулагдамал команда түрүү һуури эзэлээ һэн. Тиихэдэ эдэнэрэй хоёр бүхэнь эрхимлэһэн, нүгөөдүүлынь хоёрдохи һуури эзэлһэн байгаа. 60 килограммай шэгнүүртэ Ф. Ондар, дунда зэргын шэгнүүртэ (70 килограмм хүрэтэр) Ч. Ооржак гэгшэд чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа.

Хүндэ шэгнүүртэй бүхэнүүдэй дундаһаа дүрэ буляалдалгаар спортын мастер болоһон, леспромхозой хүдэлмэришэн Мандри Адамов чемпион болоһон байна. Мүн эндэ Адамов программаһаа гадуур Тувын «хуреш» барилдаагаар үнгэргэгдэһэн наадаанда хабаадалсахадаа, эрхимэй эрхим бүхэ гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа.

РСФСР-эй спортын комитет саашадаа гэхэ гү, али байгша онһоо эхилжэ Тувын «хуреш» барилдаа Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоны түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэдэг мүрысөөнүүдэй программада оруулха бээ гэжэ һанагдана.

В. ТЕТЕРИН,
РСФСР-эй национальна спортын федерациин харюусалгата секретарь.

„Спортлотогой", „Спортлото-2-ой" тираж

«Спортлотогой», «Спортлото-2-ой» февралиин 12-то үнгэргэгдэһэн тиражай дүнгүүд иимэ:

«Спортлото»: 8 (бокс), 20 (байдарка ба каноэ), 21 (морёор урилдалгын спорт), 22 (коньки), 29 (парашютна спорт), 48 (шатар).

«Спортлото-2»: 5 (бадминтон), 15 (уһан дээрэ бүмбэгөөр наадалга), 21 (морёор урилдалгын спорт), 22 (коньки), 39 (самбо), 49 (даам).

(ТАСС).

ХИЛЫН СААНАҺАА

УЛААН-БААТАР

МОНГОЛОЙ АЖАЛШАДАЙ ҺАЙНДЭР

ТАСС

«Сагаан һара» гэжэ бүгэдэ арадай согтой хүхюун һайндэр эртэ урдын, баян дэлгэр Монгол орондо хүрэжэ ерэбэ. Энэ жэлдэ тус һайндэр һарын календаряар февралиин 12-то эхилээ.

Малшадай гүүртэнүүдтэ, фермэнүүдтэ, бригаданүүдтэ сог хүхюутэй. Мори урилдаан, бүхэ барилдаан хаа хаанагүй болоно. Тэмээгээр урилдаан одооошье һонирхолтой.

Эрхим түрүү малшад шагналда хүртэнэ. Дурасхаалга вымпелнүүд, үнэтэ бэлэгүүд табан ханатай мүнсэгэр сагаахан һэеы гэрнүүд соо баярай оршон байдалда барюулагдана.

Монголой ажалшадай омогорхохо юумэн олон. Эдэнэй шэн габьяата ажалаар 1974 ондо 8,9 миллион толгой гэхэ гү, али урда жэлэйхиһээ 1 миллионоор олон нарай түл түлжүүлэгдээ. Хүдөө ажахын, нэн түрүүн мал ажалай материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхэ зорилгонууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Байгша ондо хүдөө ажахыда 470 миллион түгрик һомологдоо. Тэрэнь урда жэлэйхиһээ гурбанай нэгэ хубяар дээшэ юм. Энэ үе соо госхозуудта, хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдтэ малай 2.400 байра баригдаа, хэдэн мянгаад гектар бэлшээри уһатай болоо. Хүдөө ажахы улам ехэ шэнэ оньһото техникэ абаха байна. Мүнөө Монголой госхозууд, хүдөө ажахын нэгэдэлнүүд 7 мянган трактортай, 2 мянган комбайнтай, 4 мянга гаран автомашинатай юм.

Түсэбтэ табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ — 1975 ондо Монголой малшадай урда ехэ зорилгонууд табигдана. Эдэнэр адууһа малайнгаа тоо толгойе 25 миллиондо хүргэхые шиидэнхэй.

ТАНАНАРИВЕ

МАДАГАСКАРТАХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Февралиин 11-нэй үдэшэ тэрэнэй бэедэ хорлолто хэһэнһээнь уламжалан, Малагасийска Республикын гүрэнэй ба правительствын толгойлогшо полковник Ришар Рацимандрава наһа бараба. Мэдэгдээгүй хүнүүд тэрэнэй һуужа ябаһан автомобилие автомадаар бууддаһан байна гээд Мадагаскарай радио мэдээсээ.

Республика дотор сэрэгэй байдал, комендатска час соносхогдоо.

Минии түрүүлэлгэ доро сэрэгэй хүтэлбэриин национальна комитет орон дотор эмхидхэгдэн байгуулагдаба гэжэ гүрэнэй министр Ж. Андриамахазу радиогоор соносхобо. Аралай бүхы провинцинуудай бүхы түрэлэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд комитедтэ ороно.

ЛИССАБОН

Һунгалта соносхогдоо

ТАСС

Ороной президент Ф. Кошта Гомеш национальна радио ба телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, бүгэдэ нитын һунгалта байгша оной апрелиин 12-то Португалида үнгэргэгдэхэ юм гэжэ соносхоо. Һүүлэй 50 шахуу жэлэй турша соо Португалида түрүүшын сүлөөтэ һунгалта болохо байна гээд президент тэмдэглэбэ.

Энэ һунгалтануудай үеэр 270 шахуу делегат учредительнэ суглаанда һунгагдаха. Энэ суглаан шэнэ конституцине бэлдэжэ, баталан абаха уялгатай. Гадна, учредительнэ суглаан хуули һанамжалан дурадхадаг ассамблейе байгша ондо зарлаха зам хараалха байна.

БЕЙРУТ

Тель-Авивай харата ябуулга

ТАСС

Ливанай урда хилэ шадархи байдал улам шахардуу шанга болоһо байһаар. Февралиин 10-да Израилиин сэрэгүүд Ливанай Айта Аш-Шааб, Кузах, Марвахин тосхонуудые ехэ буугаар буудаба. Хүдөө ажахын ургамалнуудта ехэ хохидол ушаруулагдаа.

Израилиин сэрэгэй катернууд Ан-Накура, Тир гэжэ эрье шадарай хотонууд шадараар Ливанай уһа руу нэбтэрэн ороһон байна. Израилиин оньһожоруулагдамал частьнууд хилэ хүдар дүтэлжэ байнхай.

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ

Бактериологическа (биологическа) ба хорлодог буу зэбсэг бүтээхэ, үйлэдбэрилхэ болон нөөсэлхэ ябадалые хориход тухай, тэдэнииие үгы хэхэ тухай конвенцие СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй эсэслэн баталһан тухай мэдээсэлые гадаадын оронуудай газетэнүүд эли газартаа толилно. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкын Совет правительствын үмэнэһөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани дээрэ хэһэн элидхэлые, конвенци зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые согсолһон КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный хэлэһэн үгые газетэнүүд тобшолон тунхаглана.

«1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуеэхэ дайнда совет арадай туйлаһан илалтын 30 жэлэй ой тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые дэлхэйн хэблэл шэнжэлжэ үргэлжэлһөөр. Чехословакиин «Руде право» газетэ «Түүхэтэ илалта» гэһэн гаршаг доро статья толилходоо, фашизмые һамна бута сохилгодо Советскэ Союз, тэрэнэй баатар арми шиидхэхы үүргэ дүүргээ һэн гэжэ бэшэнэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуеэхэ дайнай жэлнүүдтэ совет арадай гаргаһан баатаршалгые, шэн зоригые мүнөө ороной бүхы хүн зон үргэлжэлүүлэн арьбадхажа байнхай гээд газетэ мэдээсэнэ. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ һайшаагдан абтаһан эб найрамдалта программые бодото дээрэнь бэелүүлжэ байна.

Фашизмын һамна бута сохигдоһоор 30 жэлэй ойн хүндэлэлдэ ГДР-эй ажалшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөн Германиин Демократическа Республикын түбэй газетэнүүдэй гол темэнь болоно. Түсэбтэ даабаряа болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө хото городуудай, һуурин тосхонуудай ажалшадай абаһан социалис уялганууд тухай хэблэл мэдээсэнэ.

Великобританиин Премьер-Министрэй, гадаадын хэрэгүүдэй министрэй албанай хэрэгээр СССР-тэ ошохынь урда тээ Англиин хэблэл Англиин ба Советскэ Союзай хоорондохи харилсаанда зорюулагдаһан олон материалнуудые толилно.

Фашис хунтада эсэргүүсэн бодоһон Чилиин арадай эрэлхэг тэмсэл тухай материалнуудые дэлхэйн элдэб оронуудай газетэнүүд тунхаглана.

Араб газар нютагуудые сүлөөлхэеэ Израилиин дээрмэшэ сэрэгүүд арсана гэжэ «Нью-Йорк таймс» газетэ бэшэнэ. «Синайн хахад арал дээрэ үлэхые хүсэнэб» гэжэ Израилиин бригадна генерал Эван мэдүүлээ гээд газетэнүүд тэмдэглэнэ.

(ТАСС).

БОНН

Али алиндань ашаг туһатай харилсаан

ТАСС

Советскэ Союзай, Баруун Германиин хоорондохи худалдаа наймаанай-экономическа харилсаан хоёр талада таарамжатай һайнаар, ашаг туһатайгаар хүгжэжэ байна гээд ФРГ-гэй правительствын эндэ тунхаглагдаһан шэнжэлэл дотор хэлэгдэнэ.

Советскэ Союз ФРГ-тэй худалдаа наймаа ехээр хэдэг юм. 1974 ондо СССР-эй, ФРГ-гэй хоорондохи худалдаа наймаан 8 миллиардһаа үлүү марк болоо. Энэнь урда жэлэйхиһээ 58 процентээр ехэ.

Совет гадаадын худалдаа наймаанай нэгэдэлнүүдэй ба Баруун Германиин фирмэнүүдэй хоорондо промышленна удаан болзорой кооперации харилсаа холбооной илангаяа шухала эрхэ нүхэсэл болоно. Курск шадар металлургическа комбинат барилгада Баруун Германиин хэдэ хэдэн фирмэнүүдэй хабаадалсалга энээнииие элирхэйлэн гэршэлнэ.

ПЕКИН

Совет делегациин толгойлогшо Пекиндэ ерэбэ

ТАСС

Хилын асуудалнуудые гуримшуулан шиидхэхэ совет-хитадай хөөрэлдөөнүүдтэ хабаададаг Совет правительственна делегациин толгойлогшо, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Л. Ф. Ильичев Пекиндэ ерэбэ. Совет-хитадай хөөрэлдөөнүүдтэ КНР-эй делегациние толгойлогшо, КНР эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо Хань Нянь лун Пекинэй аэродром дээрэ тэрэниие угтаа.

СССР-һээ КНР-тэ байдаг элшэн сайд В. С. Толстиков Совет делегациин толгойлогшые мүн лэ угталсаһан байна.

ЛОНДОН

КОНСЕРВАТОРНУУДАЙ ШЭНЭ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ

ТАСС

Консерваторнуудай правительствада гэгээрэлэй ба эрдэм наукын министр байһан Маргарет Тэтчер консервативна партиин шэнэ хүтэлбэрилэгшөөр һунгагдаа. Тэрэ Эдвард Хидые энэ тушаалда һэлгэһэн байна.

276 хүнэй 146-ниинь М. Тэтчерэй кандидатурын түлөө дуугаа үгэбэ. М. Тэтчер хадаа Англиин политическэ партиин хүтэлбэрилэгшэ болоһон түрүүшын эхэнэр юм.

Консервативна партиин түрүүлэгшэ Уильям Уайтлоу энэ һунгалтануудай үедэ ороймоол 79 дуу абаһан байна.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Тушаалта нюур» — түрүү бэшэг. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд. ТАСС-ай һүүлэй мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. Социалис мүрысөөндэ зорюулагдаһан тематическа хуудаһан.

Гурбадахи хуудаһанда. «Барилгашад туһаламжа хүлеэнэ» — И. Тропниковой статья. «Үүрэй толые угтан» — А. Климовэй статья. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Хүн ба байгаали» — суглуулбари. Спортын һонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 10.05. — «Түрэл орон доторнай». Молдавин ССР. 10.35 — «Маяковский — уран зурааша» гэһэн дамжуулга. 11.35 — «В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ гүрэнэй библиотекэ». 12.05 — «День рождения» — гэһэн мульт-фильм (үнгэтэ). 12.20 — «Хонхо» — гэһэн театр. 12.40 — 12.50 — Забһарлалга. 12.50 — Һүүлэй һонин. 13.00 — «Нэгэн бултанай түлөө, бултадаа нэгэнэй түлөө». (үнгэтэ). 14.00 — Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Крылья Советов» — ЦСКА. 15.10 — «Ваши права» — телевизионно уран һайханай фильм (үнгэтэ). Түрүүшынхээ харуулагдаха. 16.50 — «Сэнхир галханай» хуудаһануудаар» 17.50 — «Пролетарская станица имнэ гэр бини» — телевизионно очерк. 18.00 — «Хатарай зал» (үнгэтэ). 18.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

Улаан-Үдэ. 19.00 — Телевизионно һонин. 19.20 — «Байгалай шэмэг», телевизионно журнал (буряадаар). 19.50 — «Мүрысөөн — олониитын зохёон байгуулхы ажал».

«Орбита». 20.20 «Ваши права?». Телевизионно уран һайханай фильм (үнгэтэ) түрүүшынхээ харуулагдаха. 20.00 — «Сэнхир галханай «хуудаһануудаар», 23.00 — «Пролетарская станица имнэ гэр бини» — телевизионно очерк. 23.10 «Хатарай зал» (үнгэтэ). 23.35 — «Девушка с обложки» — телевизионно документальна фильм. 23.50 — 24.00 — Забһарлалга. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 00.30. — «Дуун манай хани» хүгжэмтэ эстафетэ. 01.20 — «Ваши права?» телевизионно уран һайханай фильм (үнгэтэ). Түрүүшынхээ харуулагдаха.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.30 — Пушкинай зохёолнуудые уншалга. **«Орбита».** 19.00 — 19.10 — Забһарлалга. 19.10 — Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Крылья Советов» — ЦСКА (2—3-дахи үенүүд).

Улаан-Үдэ. 20.20 — Уран һайханай самодеятельностьдэ хабаадагшад наадана. 21.00 — «Горе от ума» — уран һайханай фильм зүжэг (1-дэхи хуби). 21.55 — Концерт.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, [illegible] редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67,81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — [illegible]31.

«БУРЯАД ҮНЭН» 1975 оной февралиин 14. 4-дэхи хуудаһан. Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-02336. Заказ № [illegible]